

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma/ Kasvatus- ja perhetyö

Anna Mauno

KOKKIKERHO KOULUSSA
Ehkäisevän työn alueellisen mallin mukaisesti

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi AMK

KOKKIKERHO KOULUSSA

ehkäisevän työn alueellisen mallin mukaisesti

51 sivua + 1 liitesivu

Työn ohjaaja

Lehtori Heli Paaso

Toimeksiantaja

Sippolan koulu

Joulukuu 2009

Avainsanat

YAD, ETAM, kerhotoiminta koulussa, lasten syrjäytymisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen

Sippolan koulussa alettiin syksyllä vuonna 2008 toteuttaa kerhotoimintaa Youth Against drugs järjestön Ehkäisevän työn alueellista mallia mukaillen. Kerhotoiminta alkoi kartoituksilla lasten harrastuksista ja lasten vanhempien mielenkiinnosta olla toiminnassa mukana. Tältä pohjalta käynnistyi kokkikerho, jonka suunnittelusta ja toteutuksesta opinnäytetyö kertoo. Kokkikerho toimintana oli tavoitteellista, pääasialliset tavoitteet olivat ehkäisevän työn alueellisesta mallista. Tavoitteena oli toimia ehkäisevänä päihdetyön keinona. Sosiaalisten taitojen vahvistaminen on Ehkäisevän työn alueellisessa mallissa pääasiallisena tavoitteena, tavoitteita olivat myös lasten hyvinvoinnin edellytyksien parantaminen, lasten pahoinvointiin vastaaminen, huolenpidon edistäminen sekä mahdollistaa lapsille lisää turvallista aikuisverkostoa.

Teoriaosuudessa käsitellään YAD yhdistystä, lasten syrjäytymistä ja sosiaalisia taitoja. Kerhoja oli 3 - 4 luokkalaisille ja 5 - 6 luokkalaisille. Pienempien kerhossa kävi 11 lasta ja isompien kerhossa 10 lasta. Kerhot kokoontuivat kerran viikossa joka toinen viikko. Kerho kesti kaksi tuntia kerrallaan. Lapset kävivät kerhossa säännöllisesti ja oivat innokkaita osallistujia. Joka kerta valmistettiin välipaloja ja syötiin yhdessä, keskusteltiin ja lopuksi siivottiin kotitalousluokka puhtaaksi.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

COOK CLUB AT SCHOOL. Following the Regional Model of Preventive Work.

Bachelor's Thesis

51 pages + 1 page of appendices

Supervisor

Heli Paaso, Senior Lecturer

Commissioned by

Sippola Primary School

December 2009

Keywords

YAD, ETAM, afternoon club, children's social exclusion, supporting the social growth

The school of Sippola started an after noon club in the autumn of 2008 following the regional model for preventive work with an organisation called Youth Against Drugs. The project started by mapping the hobbies of the children and the level of interest of involvement of the parents. Thus began the Cooking Club, the planning and realisation of which are the subjects of the study.

The Cooking Club as an activity was goal-oriented, the primary goals being from the regional model for preventive work. The goal was to function as a means of preventive work for intoxicant users. The primary target of the regional model is the strengthening of social skills. Other targets include improving child welfare, responding to child's well-being, promoting care and safety and guarantee an access to adults' networks.

The theoretical part deals with Youth Against Drugs, the social exclusion of children and social skills. The clubs were organised for third to fourth graders and fifth to sixth graders. The clubs gathered for two hours once a week every other week. The children attended regularly and were enthusiastic. Activity for every gathering included preparing snacks, eating together, discussions and cleaning up.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	YAD YHDISTYS	8
	2.1 YAD, Ehkäisevän työn alueellinen malli	8
	2.2 Toiminta malli ETAM	9
3	KOHDENNETUN TOIMINNAN KOLME VAIHETTA	10
	3.1 Ensimmäinen vaihe, kartoitus	10
	3.2 Toinen vaihe, palvelujärjestelmän ja lasten tarpeiden kohtaaminen	11
	3.3 Kolmas vaihe, aluekohtaisen toimintastrategian luominen	11
	3.4 Avainryhmä	12
4	LASTEN SYRJÄYTYMINEN	12
	4.1 Kerho toiminta, syrjäytymisen ennaltaehkäisyä	14
	4.2 Psykososiaalinen työ ongelmien ennaltaehkäisijänä	15
	4.3 Koulun merkitys lasten syrjäytymisen ehkäisyssä	16
5	SOSIAALISET TAIDOT	17
	5.1 Sosiaalisten taitojen vahvistaminen	18
	5.2 Kerhotoiminnan vaikutus sosiaalisiin taitoihin	19
	5.3 Kaveritaidot osana sosiaalisia taitoja	20
	5.4 Kerho-ohjaaja sosiaalisten taitojen vahvistajana	21
6	KOKONAISKOULUPÄIVÄMALLI LASTEN SOSIOEMOTIONAALISEN KEHITYKSEN TUKIJANA	22
7	KOULUN KERHOTOIMINTA	23
8	KERHOTOIMINNAN PROSESSI SIPPOLAN KOULUSSA	25
	8.1 Sippolan koulu ja oppilaat	25
	8.2 Kerhotoiminnan suunnittelu	25
	8.3 Kerholaisten sosiaaliset suhteet kerhon alkaessa	27

8.4 Kokkikerhon tavoitteet	28
8.5 Kokkikerhon sisältöjä ja menetelmiä	29
9 KOKKIKERHO TOIMINTANA	31
9.1 Nakkipiiloja ja alkujännitystä	31
9.2 5 - 6 -luokkalaisten kerhon aloitus	33
9.3 Lämpimien voileipien ja banaanilettujen kokkailua	35
9.4 Mahat pullollaan pizzaa ja pätkispiritelöä	35
9.5 Riita tilanne kokkikerhossa	37
9.6 Lettujen paistoa	38
9.7 Kerhon lopetus jouluisissa tunnelmissa	39
9.8 Joulujuhlapäivän joululeivonnat	40
9.9 Kerhojen osallistujamäärät	42
9.10 Kokkikerhon jatkuvuus	42
10 POHDINTA	42
10.1 Tavoitteisiin pääseminen	44
10.2 Opinnäytetyö prosessin arviointi	45
10.3 Sosionomi (AMK) kokkikerhon ohjaajana	47
LÄHTEET	49
LIITTEET	
Liite 1. Tutkimuslupa-anomus	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni kerron kerhotoiminnasta, jota olin suunnittelemassa ja toteuttamassa vuoden 2008 syksyllä. Opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa, kokkikerhossa on ollut tavoitteena antaa lapsille mukava vaihtoehto iltapäivän yksinoloon, turvallis-
ten aikuisten kanssa sekä mahdollisuuden solmia uusia ystävyysuhteita. Kerho on toiminut YAD:n Ehkäisevän työn alueellisen mallin mukaisesti. Kerhossa on toteut-
neet ETAMin tavoitteet ja päämäärät. Haluan opinnäytetyössäni tuoda julki koulun kerhotoiminnan tavoitteellisuutta ja merkitystä ja ennen kaikkea perustella sen tärke-
yttä ennaltaehkäisevänä keinona lasten ja nuorten syrjäytymiseen. Kerhotoiminnan
tärkeiden perustan teoriaan, sillä kerhon vaikutusta on mahdotonta mitata tämän
opinnäytetyö prosessin puitteissa. Opinnäytetyössäni avaan käsitteitä; lasten sosiaali-
sista taidoista ja syrjäytymisestä. YAD Youth Against Drugs ry on nuorten vapaaeh-
toistoimintaan perustuva ehkäisevän huumetyön yhdistys. Yhdistyksen ensisijainen
tavoite on pyrkiä ehkäisemään huumeiden käyttöä ja tukea päihteetöntä elämää. YAD
ry:n Ehkäisevän työn alueellisessa mallissa keskitytään lasten sosiaalisiin taitoihin ja
niiden vahvistamiseen. Ehkäisevän työn alueellisen mallin tarkoitus on luoda toimin-
tastrategia ja käytännön toimenpideohjelma lasten ja nuorten parissa tehtävään alueel-
liseen, ongelmia ehkäisevään työhön. Tämän toimintamallin avulla pyritään edistä-
mään huolenpitoa lapsista ja nuorista.

Sippolan koulu on yhtenäinen peruskoulu, joka muodostuu alakoulusta ja yläkoulusta. Koulut toimivat kuitenkin eri rakennuksissa. Alakoulun tiloissa toimii myös esikoulu. Yhteisiä tiloja ovat ruokala, liikuntasali, tekstiili- ja teknisen työn tilat sekä musiikki-
luokka. Koulussa on 18 opettajaa, joista osalla on tunteja sekä ala- että yläkoulussa. Suurin osa oppilaista tulee kouluun koulukuljetuksilla ympäröivältä maaseudulta tai pikkutaajamista. Pisimmät koulumatkat ovat lähes 30 kilometriä. Sippola on 1.1.2009
alkaen kuulunut Kouvolan suurkuntaan. Vuonna 2008 Sippola oli yksi Anjalankos-
keen kuuluvista taajamista.

Lapsia koskevat huolenaiheet kohdistuvat tänä päivänä ennen kaikkea sosiaalisiin ja
psykkisiin seikkoihin, ei niinkään fyysiseen terveyteen (Raunio 2006,98). Lasten ja
nuorten syrjäytymisestä on tehty viime vuosina paljon tutkimuksia ja pääsääntöisesti
tutkimustulokset osoittavat suomalaisten lasten ja nuorten voivan hyvin. Nuoret jakau-
tavat kuitenkin osin menestyjiin ja syrjäytyneisiin. Syrjäytyminen

on yhteiskunnallinen ongelma, sen ennaltaehkäisyyn tulisi kiinnittää huomiota. Ajoissa havaitut ongelmat on helpompi ratkaista. Lapset ja nuoret viettävät suurimman osan päivästä päiväkodissa tai koulussa, näillä ympäristöillä on merkittävä vaikutus, kuten myös ystävillä, jokainen tarvitsee ystäviä ympärilleen. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä tulisi panostaa heidän toimintaympäristöissään, kuten varhaiskasvatuksessa ja koulussa, kerhotoiminta koulussa on ennaltaehkäisevää toimintaa, jota tulisi lisätä.

Kouluikäiset lapset joutuvat monissa perheissä viettämään paljon aikaa yksin tai ilman vanhempien läsnäoloa. Kansainvälisten tutkimusten mukaan yksinololla on epäsuotuisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. (Pulkkinen & Launonen 2005.) Kaikesta informaatio- ja virikemäärästä huolimatta, joka tänä päivänä on lapsille tarjolla, vaikuttaa siltä että osa lapsista kärsii yksinäisyydestä. Kaikkien lasten ei ole mahdollista jakaa arjen kokemuksiaan läheisen aikuisen kanssa, mikä merkitsee sitä että ahdistavatkin kokemukset lapsen tulee käsitellä yksin. Lasten kuunteleminen ja heidän kokemustensa jakaminen on tärkeää lasten osallisuuden kokemusten lisäämiseksi. Osallisuuden kokemiseen liittyy voimaantuminen. (Parkkinen & Keskinen 2005,46.)

2 YAD YHDISTYS

YAD Youth Against Drugs ry on nuorten vapaaehtoistoimintaan perustuva ehkäisevän huumeiden käytön yhdistys, joka on perustettu vuonna 1988. Yhdistyksen ensisijainen tavoite on pyrkiä ehkäisemään huumeiden käyttöä ja tukea päihteetöntä elämää. (YAD) YAD ry käynnisti Suomen elämäntapaliitto ry:n kanssa ehkäisevän työn koordinointi projektin, jota RAY tuki rahallisesti. Toimintamallin tarkoituksena on luoda toimintastrategia lasten parissa tehtävään ennaltaehkäisevään työhön. (Heimonen Muhonen Raivio & Rauhala 2003,12.)

2.1 YAD, Ehkäisevän työn alueellinen malli

YAD Youth Against Drugs ry:n Ehkäisevän työn alueellisessa mallissa tavoitteena on parantaa lasten hyvinvoinnin edellytyksiä alueellisen verkostotyön keinoin. Ehkäisevällä työllä tarkoitetaan lasten hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävää työtä, liittämättä termiä mihinkään erityisongelmaan, kuten päihteidenkäyttöön, mielenterveysongelmiin tai syrjäytymiseen. (Heimonen Muhonen Raivio & Rauhala 2003,5.) Malli pyrkii vastaamaan lasten pahoinvointiin. ETAM:ssa keskitytään lasten sosiaalisiin taitoihin ja niiden vahvistamiseen alueellisesti. Pääasiallisena kohderyhmänä ovat 7 - 12 - vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa. Ehkäisevän työn alueellisen mallin tarkoitus on luoda toimintastrategia ja käytännön toimenpideohjelma lasten ja nuorten parissa tehtävään alueelliseen, ongelmia ehkäisevään työhön. Toimintamallin avulla pyritään edistämään huolenpitoa lapsista ja nuorista. Lasten hyvinvoinnin yksi edellytys on heitä ympäröivä vastuullinen ja toimiva aikuisverkosto. (YAD)

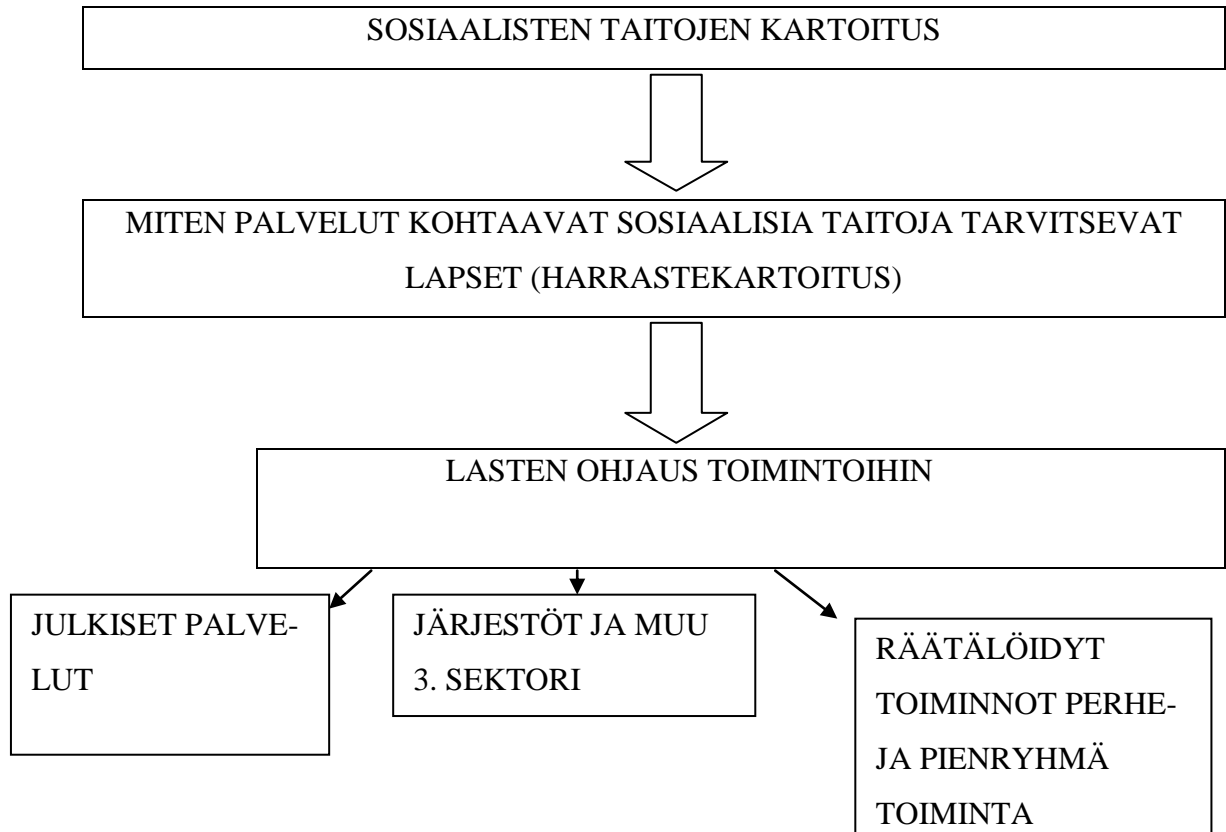
Ehkäisevän työn alueellinen malli -hankkeen tavoitteeseen – lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen – on pyritty verkostotyötä kehittämällä. ETAM-hankkeessa on rohkaistu paikallisia toimijoita ylittämään ammatillisia ja sektorialisia rajoja. Näin on haettu uusia toimintamahdollisuuksia. Verkostotyötä koordinoi moniammatillinen avainryhmä.(YAD)

YAD ry:n Ehkäisevän työn alueellinen malli on syntynyt Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamien kolmen projektiperiodin myötä. Malli on ollut vuosien mittaan käytössä yli 20 asuinalueella Suomessa. Raha-automaattiyhdistys on myöntänyt sen edelleen kehittämiseen, laajentamiseen ja levittämiseen rahoituksen vuosille 2006–2010. Eh-

käisevän työn alueellinen malli on hyväksytty Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin Hyvät käytännöt -ohjelmaan. (YAD)

2.2 Toiminta malli ETAM

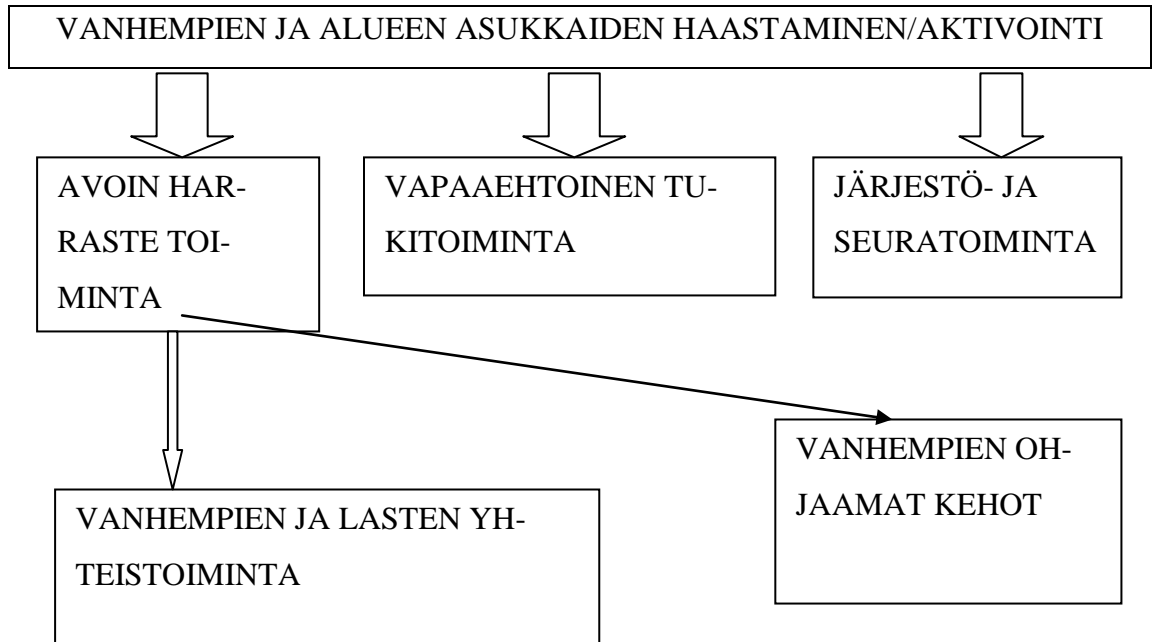
Ehkäisevän työn koordinointi jakautuu kahteen osaan; kohdennettuun ja yleiseen osioon. (Heimonen Muhonen Raivio & Rauhala 2003,12–13).

Kuva1. Kohdennetut toiminnot

Kohdennettu työ on suunnattu niille lapsille, jotka opettajan näkökulmasta tarvitsevat tukea sosiaalisiin taitoihinsa. Kohdennettu työ lähtee liikkeelle siitä, että luokan opettajat tekevät oppilaistaan sosiaalisten taitojen kartoituksen, sekä harrastekyselyn. Näistä saatavien tietojen kokoamisen jälkeen koulun oppilashuolto tiedottaa avainryhmälle lasten tilanteista. Avainryhmä on koottu moniammatillinen työryhmä. Kartoituksissa esiin nousseet nimet jäävät ainoastaan koulun oppilashuollon tietoon. Kohdennetun työn ensisijaisena kohderyhmänä ovat lapset, joilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa ja joilla ei ole harrastuksia. Kohderyhmän lapsia pyritään ohjaamaan toimintoihin joissa sosiaaliset taidot vahvistuvat. Tausta-ajatuksena on että

sosiaalisia taitoja tarvitsevat lapset voitaisiin tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa ja heidät saataisi ohjattua tukemisen piiriin. (Heimonen ym. 2003,12.)

Kuva 2. Yleiset toiminnot

Yleisten toimintojen päämääränä on saada lisättyä alueen harrastustoimintaa kaikille lapsille. Ideana on saada vanhemmat sekä muut alueen asukkaat sekä järjestöt järjestämään erilaisia vapaa-ajan toimintoja lapsille. Toiminnot on tarkoitettu kaikille alueen lapsille, ja ne korostavat aluekeskeisyyttä. Toiminnoissa hyödynnetään julkisten tilojen iltakäyttöä. (Heimonen ym. 2003,14.)

3 KOHDENNETUN TOIMINNAN KOLME VAIHETTA

Ehkäisevän työn käytännöt voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensin tunnistetaan sosiaalisia taitoja tarvitsevat lapset ja kartoitetaan, kuinka lapset ovat mukana harrastuksissa. Toisessa vaiheessa kootaan kartoituksesta saadut tiedot ja suunnitellaan toimenpiteitä. Kolmas vaihe on varsinaista toimintaa, lasten ohjaamista olemassa oleviin toimintoihin ja uusien toimintojen luomista. (Heimonen ym. 2003,18.)

3.1 Ensimmäinen vaihe, kartoitus

Sosiaalisten taitojen kartoitus tehdään opettajien toimesta luokan oppilaille. Lapset täyttävät vanhempiensa suostumuksella harrastekyselyt, joista ilmenevät lasten toiveet, tarpeet ja tavat ohjatun vapaa-aikatoiminnan osalta. Lisäksi lapsi, hänen huolta-

jansa ja luokanopettaja voivat keskustella ja arvioida lapsen viihtymisestä koulussa tai kaveripiirissä. Esitetään kysymyksiä lapsen kaverisuhteista, koulussa viihtymisestä sekä turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista. Tietoja hyödynnetään, kun pohditaan lapselle sopivaa ja mielekästä harrastusryhmää. Keskustelujen avulla saadaan tarkennettua lasten toiveet ja tuen tarve. Kartoituksessa nousee esiin seuraavanlaisia asioita:

- Ketkä lapset tarvitsevat tukea sosiaalisiin taitoihin?
- Kuinka monta vetäytyvää/ylivilkasta oppilasta on koulussa?
- Millä luokilla tukea tarvitsevat lapset ovat?
- Missä toiminnoissa tuettavat lapset ovat?
- Mitä koulun/alueen lapset harrastavat?
- Mistä harrastuksista lapset olisivat kiinnostuneita?

(Heimonen ym. 2003,20.)

3.2 Toinen vaihe, palvelujärjestelmän ja lasten tarpeiden kohtaaminen

Tässä vaiheessa kootaan yhteen kerätty tieto. Kartoituksen jälkeen koulun henkilöstö tarkastelee alueella tarjottujen palvelujen sekä koululaisten tarpeiden ja toiveiden kohtaamista. Koulun henkilöstö johon useimmiten kuuluu oppilashuoltoryhmän jäsenet tai luokanopettajat, ohjaavat harrasteryhmiin ensisijaisesti niitä lapsia, jotka ovat vail- la mielekästä harrastusta, mutta haluaisivat sellaisen. Myös uutta harrastusta toivoville lapsille pyritään järjestämään tilaisuus harrastuksen aloittamiselle. Lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet vaikuttavat siihen, millaista toimintaa hänelle tarjotaan. Toimintoihin ohjataan erityisesti lapsia, joiden koetaan hyötyvän eniten toiminnasta. (YAD)

Käytännössä projektin tuloksena on havaittu, että n. puolet sosiaalisten taitojen kehitymisessä tukea tarvitsevista lapsista ei ole mukana missään säännöllisessä harrastustoiminnassa. Erityisen suuri osuus hiljaisista ja vetäytyvistä lapsista on harrastustoiminnasta poissa (Heimonen ym. 2003,21.)

3.3 Kolmas vaihe, aluekohtaisen toimintastrategian luominen

Tämän vaiheen päätavoite on saada konkreettista toimintaa aikaan. Tavoitteena on, että jokaiselle lapselle järjestetään mahdollisuus osallistua toimintaan, jossa tarkoituksena on tukea sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Heimonen ym. 2003,21.)

Lapsia ohjataan ensisijaisesti alueellisiin, olemassa oleviin vapaa-ajan harrastusryhmiin. Lasten ohjaamisesta eri toimintoihin vastaavat pääasiassa koulut. Opettajilla on yhteydet jo olemassa lasten koteihin, jolloin luontevinta on opettajan yhteydenotto. Toiminnan järjestäjän, joita ovat mm. julkiset palvelut, seurakunnat, järjestöt sekä yhdistykset, joiden kanssa voidaan sopia etukäteen, että järjestäjät jättävät joitakin paikkoja yleisen haun ulkopuolelle. Näille paikoille on mahdollista ohjata lapsia, joilla ei ole mielekästä harrastusta, mutta he toivovat löytävänsä sellaisen. Lasta tuetaan tarvittaessa harrastuksen aloittamisessa. Aloittavia tai jo olemassa olevia toimintoja esitellään koulussa. Alueen aikuisasukkaita, niin lasten vanhempia, kuin harrasteohjaajiaakin kannustetaan luomaan uusia harrastusmahdollisuuksia lapsille. Uudet ohjatut harrastusryhmät lisäävät harrastustoimintaa ja toimivat muiden ryhmien rinnalla (Heimonen ym.2003,23.)

3.4 Avainryhmä

Avainryhmän tehtävänä on monipuolistaa alueellisia harrastusmahdollisuuksia. Avainryhmä kartoittaa alueelta yleisiä tiloja, joissa lapsille voidaan järjestää vapaa-ajantoimintaa ja suunnittelee niihin kerhotoimintaa organisaatioiden edustajien ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Toimintastrategiaa luotaessa otetaan huomioon alueelliset vahvuudet ja haasteet. Strategiaan kirjataan avainryhmissä sovitut, lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen liittyvät tavoitteet. Niiden käytännöllinen toteutus on arvioinnin kohteena avainryhmän tapaamisissa. Alueella toteutusta ETAM-hankkeesta tehdään yhteenveto ja jatkosuunnitelma, joita hyödyntäen avainryhmä jatkaa ehkäisevän työn alueellisen mallinsa kehittämistä. (YAD)

4 LASTEN SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytymistä on alettu 1990-luvulla yleisesti käyttää nimityksenä lasten psykososiaalisiin pulmiin, sosiaalistumiseen ja mielenterveyteen liittyville huolille. Ennen vastaavista asioista puhuttiin lapsen elämisestä riski- tai haavoittavissa oloissa tai häiriintyneistä lapsista. (Alatupa ym.2007,98.)

Monessa lähteessä pohditaan sitä, onko lasten syrjäytymisestä ylipäänsä järkevää puhua? Kyösti Raunio kirjoittaa mm. näin: ”Syrjäytymiseen liittyvän kielteisen leimaavuuden vuoksi lasten syrjäytymisestä tai syrjäytymisen riskistä tulisi puhua harkiten. Lasten leimaaminen syrjäytyneeksi voi vahvistaa syrjäytymisen riskiä, vaikka tarkoi-

tus on päinvastainen. Toisaalta syrjäytyminen on harkiten sovellettuna käyttökelpoinen käsite lastenkin kohdalla, erityisesti huomion kiinnittäjänä lasten vaikeaan tilanteeseen. Psykososiaalisen hyvinvoinnin ja perushoivan puutteesta puhuminen tuskin vaikuttaa yhtä tehokkaasti.” (Raunio 2009,293.)

Syrjäytymisestä puhuminen ilmentää huolta lapsen normaalin psykososiaalisen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta. Työelämän vaatimusten koveneminen antaa yhden näkökulman perheiden heikentyneisiin mahdollisuuksiin vastata lasten normaaliin kehitykseen. Perhe jää usein jopa toissijaiseksi, vanhempien ja lasten yhteisen ajan vähenemisen vuoksi. Työelämän vaatimukset eivät kuitenkaan sellaisenaan riitä selittämään lasten pahoinvoinnin ja syrjäytymisen riskin lisääntymistä. Lasten pahoinvoinnin syytä pohdittaessa on huomio kohdennettava yhteiskunnalliseen muutokseen ja sosiaaliturvaan sekä palvelujärjestelmään liittyvien tekijöiden ohella lasten vanhempiin. Vanhempien syrjäytyminen uhkaa johtaa myös lasten syrjäytymiseen normaalista kasvusta ja kehityksestä. (Raunio 2009, 283 - 286.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon varhaiset ongelmiin puuttumisen käytännöt etsivät vielä muotojaan. Varhaisella puuttumisella pyritään estämään yksilöllisiin ongelmiin puuttuvien palvelujen tarve, tietysti tällaisiakin palveluja tarvitaan. On todettu että sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa ei pystytä riittävästi tukemaan vanhemmuutta ja puuttumaan perheen ongelmiin. Tarvitaan psykososiaalisen tuen palveluja ja resurssien suuntaamista tuen tarpeessa oleville perheille. (Kauppila 2009, 289 - 290.)

Syrjäytyminen käsitteenä ei ole yksiselitteinen. Usein syrjäytymisestä puhutaan vain aikuisten keskuudessa, on esitetty että lasten kohdalla puhuttaisi syrjäytymisriskeistä. Syrjäytyminen on usein asteittain syvenevä prosessi. (Alatupa Karppinen Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 142.) Yksilötasolla tarkasteltuna syrjäytymisellä viitataan yksilön sosiaalisiin ongelmiin ja niiden kasaantumiseen (Järvinen & Jahnukainen 2001, 128).

Lasten perushoivan ja psykososiaalisen hyvinvoinnin taso ovat keskeisiä tekijöitä lasten myöhemmässä syrjäytymisprosessissa. (Alatupa ym.2007,106). Syrjäytymisessä on kysymys vieraantumisesta sosiaalisista suhteista sekä yhteiskunnallinen että yhteisöllinen normittomuus ja epäsosiaalinen elämäntapa, johon kuuluu päihteiden käyttöä, rikollisuutta sekä myös depressiota. (Kuula 2000, 45.) Syrjäytymisen käsitteestä voidaan puhua myös yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena. (Raunio

2009,9.) Syrjäytymistä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Yhteiskunnan modernisoitumisen myötä syrjäytymis- käsite on tullut yhä monimuotoisemmaksi. Syrjäytymisellä on yhteiskunnallisten ilmiöiden lisäksi myös koulutuksellinen ja yhteisöllinenkin funktio. Lopulta syrjäytyminen tapahtuu yksilöllisellä tasolla, jolloin syrjäytyminen koskettaa henkilöä itseään, sekä lähiympäristöä. (Kuula 2000, 52.)

Suojaavat tekijät lapsuudessa kasvattavat positiivisten seurausten todennäköisyyttä ja riskitekijät syrjäytymistä. Heikkojen kehitystulosten katsotaan merkitsevän selvää syrjäytymisriskiä, sillä kehitystuloksia on vaikea myöhemmin korjata. On kuitenkin vaikeaa vetää rajaa siihen, mistä alkaen voi puhua lapsen syrjäytymisestä. (Laine & Neitola, 2002,19.)

Koululla on merkittävä rooli lasten syrjäytymisessä. Monessa tapauksessa syrjäytymiseen johtava kehä näyttää alkavan kielteisten koulukokemusten myötä. Suomalaisten koulussa viihtymättömyys on hälyttävän korkea. Heikko koulumenestys on tulevaisuutta ajatellen huono ennuste. (Kuula 2000, 52 - 53.) Nyky- yhteiskunnassa lapsuus on eriarvoistunut, osa lapsista voi huonommin kuin hyvinvointivaltion tavoitteisiin kuuluisi ja osa taas paremmin kuin koskaan. Koululaiset jakautuvat pärjääjiin ja syrjäytyjiin. (Kenttälä & Kesler 2009, 19.)

4.1 Kerho toiminta, syrjäytymisen ennaltaehkäisyä

Lea Pulkkinen on analysoinut lasten yksinäisiin iltapäiviin liittyviä kysymyksiä. Vuosituhannen vaihteessa vallitsi tilanne, jossa vaikeuksia on lisänneet taloudelliset supistukset. Taloudelliset supistukset ovat vähentäneet koulujen kerhotoimintaa murtoosaan siitä, missä tilanteessa on eletty parhaimmillaan. (Pulkkinen & Launonen 2005, 21.) Hyvä tapa ehkäistä lapsen ongelmia on tukea lapsen elämänuskoa, itseluottamusta ja arkielämässä selviytymistä. Syrjäytymistä aiheuttavat asiat tulisi huomioida mahdollisimman varhain ja kerhotoiminta koululla on hyvä paikka huomioida syrjäytymiseen liittyviä asioita. Kerhotoiminnasta saatujen myönteisten kokemusten kautta lapsi voi helpommin aktivoitua myös innostumaan koulun muustakin toiminnasta. Kun lapsen osallistumista toimintaan edistetään kouluaikana, hänellä on pienempi riski syrjäytyä koulun päättymisen jälkeen. Kerhotoiminnassa on helppo lisätä tilanteita jotka lisäävät lapsen osallisuuden ja onnistumisen kokemuksia.

Kerhotoiminta koulussa on yhteydessä koulumenestykseen, koulutyöhön paneutumiseen ja oppimistavoitteisiin. Tutkimuksissa on osoitettu että varsinkin sosiaalisen kehityksen riskiryhmiin kuuluvilla harrastustoiminta ja erityisesti koulun järjestämä harrastustoiminta on vahva suojaava tekijä rikollisuutta ja päihteidenkäyttöä vastaan. (Pulkkinen & Launonen 2005, 24.)

Lapset ja nuoret tarvitsevat kiinnostavaa ja ohjattua vapaa-ajan tekemistä. Vuonna 2004 MLL:n lasten ja nuorten puhelimeen soittaneiden 9 - 13 -vuotiaiden yleisimmät puheenaiheet koskivat päivittäisiä kuulumisia koulun tapahtumista tai läksyistä. Puhe- lutt viestivät yksinäisyydestä ja mielekkään tekemisen puutteesta. Lapset ja nuoret eivät tule useinkaan arjen keskellä kuulluiksi. Lasten sosiaaliset suhteet ovat kaventuneet siten, että heidän ympärillään on aiempaa vähemmän aikuisia ja heillä taas on aiempaa vähemmän aikaa lapsille. (Kenttälä & Suomu 2005,9.)

Yksinäisiin koulupäivän jälkeisiin iltapäiviin lapsilla voi kuulua uppoutuminen television tai tietokonepelien seuraan, monilla vanhemmillä ei ole käsitystä siitä kuinka väkivaltaisia tietokonepelit voivat olla. Väkivallan näkeminen lisää aggressiivisuutta ja se lisää myös ahdistuneisuutta. (Pulkkinen 2002, 172.)

4.2 Psykososiaalinen työ ongelmien ennaltaehkäisijänä

Tutustuin Noora Ellosen (2008) väitöskirjatutkimukseen, jossa hän oli tutkinut 14–16 -vuotiaiden suomalaisnuorten masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä ja tutkimuksellaan hän etsi keinoja, joilla kouluyhteisö voi ennaltaehkäistä pahoinvointia. Ellosen mukaan valtaosa suomalaisnuorista voi hyvin, samalla kuitenkin joka kymmenes yhdeksäsluokkalainen kärsii keskivaikeasta tai vaikeasta masentuneisuudesta ja lähes saman verran on ajautunut aktiiviseen rikekäyttäytymiseen: toistuviin alkoholi- ja huumekekeiluihin, näpistyksiin, töhertelyyn ja koulukiusaamiseen. Tutkimustuloksena oli, että kasvuyhteisön tuen ja rajojen puutteella sekä psykososiaalisten ongelmien ilmenemisen välillä on yhteys. Ellosen mukaan sosiaalisen tuen avulla voidaan torjua sekä masentuneisuutta että rikekäyttäytymistä. Pienen lapsen tärkein yhteisö on perhe, mutta lapsen kasvaessa elinpiiri laajenee kouluun ja vapaa-ajan harrastuksiin. Yläkouluikäisen nuoren toimintaympäristöön kuuluukin jo monta erilaista yhteisöä: ikätoverit, vanhemmat ja muut aikuiset. Nämä tarjoavat erilaisia, toisiaan täydentäviä sosiaalisen tuen muotoja.

Koulussa nuoren on mahdollista saada jokapäiväistä emotionaalista tukea. Kaikki koulun aikuiset voivat antaa oppilaille yksilöllistä huomiota. Kyse on pienistä teoista kuten kuulumisten kysymisestä tai aivan arkisesta jutustelusta, nuoret kaipaavat nimenomaan henkilökohtaista kannustusta. Kouluyhteisö siis tukee oppilaitaan, mutta sen tulee Ellosen mukaan myös asettaa selkeitä rajoja. Tutkimuksessa ilmeni sosiaalisen kontrollin ehkäisevän tehokkaasti etenkin poikien rikekäyttäytymistä. Huonoon käytökseen koulussa tulee tutkimuksen perusteella puuttua. Kouluyhteisön kaikilla jäsenillä tulee olla yhteiset säännöt, joista pidetään poikkeuksetta kiinni. Se, että sääntöjen rikkomiseen ei puututa, viestittää normien vastaisen käyttäytymisen hyväksymistä. Noora Ellosen mukaan koulujärjestelmämme keskittyy liikaa oppimissuorituksiin. Hänen mukaansa tarvitsemme luovia aineita ja vapaamuotoista yhdessä tekemistä, jossa pääpaino on toisiin tutustumisessa suorittamisen sijasta. Myös iltapäivä- ja harrastustoiminnan tuominen koulun tiloihin lisäisi oppilaiden viihtyvyyttä ja sitä kautta yhteisöllisyyden tunnetta. Tarve olisi saada lisää aikuisia kouluihin. Opettajien mutta myös terveydenhoitajien, kuraattorien ja psykologien tulisi olla nuorille tuttuja aikuisia, jotka ovat joka päivä yhteisön toiminnassa mukana. Ihanne olisi, että moniammatillisen oppilashuoltoryhmän avulla ja vanhempien kanssa yhteistyössä ongelmat kyettäisiin ratkaisemaan omassa yhteisössä. (Ellonen. 2008.)

4.3 Koulun merkitys lasten syrjäytymisen ehkäisyssä

On arvioitu lapsen olevan koulussa elämästään n. 15 000 tuntia. Koulu on siis merkittävästi mukana pitkän ajanjakson ajan lasten elämässä. Tärkeintä olisi, että jokainen oppilas saisi myönteisiä oppimiskokemuksia. Kouluissa tähän tulisi olla mahdollisuuksia riittävien resurssien kautta, apua voisi tarjota esimerkiksi tukiopetuksen lisäämisellä, pienryhmillä ja oppilashuolto työn kautta. (Jalovaara 2006, 83.) Sosiaalisen kehityksen perusta luodaan kotona. Koulu voi kuitenkin olla keskeisessä asemassa taitojen kehittäjänä ja ylläpitäjänä. (Pulkinen 2002, 8.)

Syrjäytymisen voidaan katsoa johtuvan yhtäältä kodin kasvuolosuhteista tai yksilönpsykososiaalisista tekijöistä. Toisaalta yksilön sosioekonominen tausta tai koulutusvalinnat saattavat johtaa syrjäytymiseen. (Karppinen & Savioja 2007, 117.) Sitran teettämässä tutkimuksessa on selvitetty syrjäytymisen syitä sekä erityisesti koulun roolia nuorten syrjäytymisessä. Tutkimuksen mukaan vahvin yksittäinen nuorten syrjäytymistä selittävä tekijä on äidin koulutustaso. Kouluun liittyvillä tekijöillä ei havaittu

olevan suurta selitysarvoa nuorten syrjäytymiskehityksessä, mutta koulun koko ja erityisopetuksen suhteellinen määrä olivat kuitenkin tilastollisesti merkittäviä tekijöitä. (Karppinen & Savioja 2007, 159.) Vaikka kouluun liittyvät tekijät syrjäytymisen syinä eivät olekaan kovin merkittäviä, voi koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä ja sen vähentäjänä olla tärkeä. Koululla voidaan ajatella kasvatusvastuun myötä olevan velvollisuus puuttua aktiivisesti lasten ja nuorten pahoinvointiin.

5 SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan erilaisia vuorovaikutuksen muotoja. Ne ovat ihmisten yhteistoimintataitoja sekä kognitiivisia taitoja, jotka liittyvät sosiaalisten tilanteiden tiedolliseen hallintaan. Sosiaaliset taidot ovat sosiaalisesti hyväksytyä opittua käyttäytymistä, jotka luovat edellytyksiä ihmisen rakentavaan vuorovaikutukseen toisten kanssa. Sosiaalisista taidoista on kyse silloin, kun tavataan ihmisiä, tullaan tuttaviksi ja ystäväystytään. Sosiaalisia taitoja tarvitaan ryhmätilanteissa, neuvotteluissa sekä monissa muissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Sosiaaliset taidot ovat kovin erilaisia riippuen ihmisen iästä. (Kauppila 125, 2005.)

Erilaisia määritelmiä ja jaotteluja sosiaalisista taidoista löytyy runsaasti. Yksi käytetty sosiaalisten taitojen jäsentely on Greshamin ja Elliotin (1990) kehittänyt. Tämän jäsentelyn mukaan sosiaalisissa taidoissa on viisi ydinaluetta:

1. Yhteistyötaito, joka koostuu toisten auttamisesta sekä sääntöjen ja ohjeiden noudattamisesta.
2. Assertiivisuus eli aloitteellinen käyttäytyminen, joka pitää sisällään esimerkiksi neuvojen ja avun kysymisen, oma-aloitteellisuuden toisiin tutustumisessa sekä toisten toimintaan vastaamisessa.
3. Vastuu, joka tarkoittaa kykyä toimia ihmisten, asioiden tai omaisuuden kanssa vastuullisesti.
4. Empatia, joka määritellään kyvyksi huomioida toisten tunteet ja näkökulmat sekä tunnistaa ja ilmaista omia tunteita.
5. Itsekontrolli, jossa on kyse rakentavasta käyttäytymisestä ristiriitatilanteissa.

(YAD)

5.1 Sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Sosiaaliset taidot kehittyvät koko elinkaaren ajan. Vuorovaikutuksen oppiminen alkaa syntymästä. Lapsen turvallisella kiintymyssuhteella on merkitystä lapsen kykyyn omaksua sosiaalisia taitoja. (Parkkinen & Keskinen 2005, 45.) Lapsen varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta luovat pohjan myöhemmin tapahtuvalle kommunikoinnin oppimiselle. Sosiaalisten taitojen kehittymisellä puolestaan on yhteys kommunikatiivisiin valmiuksiin ja kielen oppimiseen. (Kauppila 2005.)

Lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä voidaan tukea harjoittelemalla niitä leikkien, pelien, piirtämisen, kirjoittamisen ja kuvailun avulla, samoin erilaisin toimintakokemusmenetelmin. Koska sosiaalisissa taidoissa kehittyminen tapahtuu lapsilla hyvin eri tahdissa, ei taitojen hallitsemiselle voida asettaa tiukkoja kriteerejä. Tärkeää taitojen harjaannuttamisessa on ymmärtävä suhtautuminen. Lähtökohtana on pidettävä sellaista tasoa, jota voidaan pitää kohtuullisena lapsen sosiaalisessa käyttäytymisessä ottaen huomioon lapsen iän, persoonallisuuden ja kypsyytason. (Kauppila 135, 2005.)

Sosiaalisten taitojen oppiminen vertaisryhmässä toimimisessa on olennaista. Lapsi tarvitsee runsaasti palautetta aikuisilta sekä mallioppimisen kokemuksia. Palkitsevat kokemukset vuorovaikutuksesta aikuisen kanssa sekä positiivinen palaute omasta sosiaalisesti taitavasta käyttäytymisestä auttavat lasta rakentamaan minäkuvaansa, itsetuottamustaan ja arvostustaan sekä tätä kautta myös sosiaalista pääomaansa. (Kauppila 2005.)

Hyvä sosiaalinen verkosto tukee lapsen kehitystä, olemassa on paljon näyttöä siitä, jos lapsi kokee olevansa vertaisryhmässään pidetty ja hyväksytty, tämä tukee hänen kehitystään. Myönteiset kokemukset vertaisryhmässä antavat lapselle mahdollisuuden tuntea kuuluvansa ryhmään, kehittää itsetuntemustaan sekä omaa sosiaalisuuttaan. (Laine & Neitola 2002, 15–16.)

Ohjatulla toiminnalla on myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen, eniten suojaavaa vaikutusta on koulussa järjestetyllä toiminnalla. Oppilaille on mahdollisuus muodostaa positiivisia suhteita niin toisiin oppilaisiin kuin koulun henkilökuntaan ja arvomaailmaan. Onnistumiskokemukset tukevat itsetuntoa ja nämä yhdessä lisäävät edistystä koulutyöhön. (Pulkkinen & Launonen 2005, 24.)

Vuorovaikutustaidoilla ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamisella on suuri merkitys itsetunnon, minäkuvan ja elämänhallinnan näkökulmasta. Tietoinen onnistumisen kokemusten tuottaminen, ryhmätyötaitojen harjaannuttaminen ja vertaisryhmässä toimimisen tukeminen on tärkeää niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Nykyaikaisessa verkostoituneessa yhteiskunnassa ja työelämässä ihmisten sosiaaliset taidot näyttelevät yhä merkittävämpää osaa. (Pulkkinen 2002,8.)

Lapsen sosiaaliset taidot vahvistuvat melko nopeastikin ja heijastuvat myönteisellä tavalla moniin asioihin. Toisaalta on mahdotonta eritellä missä määrin lapsen sosiaalisen tilanteen vahvistuminen johtuu esimerkiksi lapsen osallistumisesta kerhon tarjoamiin toimintoihin ja missä määrin aivan jostain muusta. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen tehdyn toiminnan tulokset eivät ole välttämättä näkyvissä heti, vaan mahdollisesti vasta vuosikymmenten päästä, lasten myöhemmässä selviytymisessä. (Heimonen ym. 2003, 70.)

5.2 Kerhotoiminnan vaikutus sosiaalisiin taitoihin

Elämä on monilta osin sidoksissa muihin ihmisiin, inhimillistä elämää ei voi ajatella ilman vuorovaikutusta. Lapsi tarvitsee itselleen vastavuoroisuutta, peilaamalla itseään, lapsi saa uutta tietoa itsestä ja muista ihmisistä. (Alijoki 1998, 14.) Ryhmässä toimiessaan lapsi oppii tuntemaan paremmin itseään, opettelee toisten tunteiden ja näkökulmien huomioimista ja käyttäytymistä ristiriitaisissa tilanteissa. Myönteiset kokemukset vahvistavat kaveritaitoja. (Kenttälä 2008, 15.)

Lapsen kuuluminen ryhmään tarjoaa tilaisuuden opetella yhteistyötaitoja, jämäkkyyttä ja johtajuutta, näitä taitoja tarvitaan erityisesti myöhemmin elämässä ryhmässä toimimassa. (Salmivalli 2005,39). Ryhmä kasvattaa lasta vastuuseen. Kerhotoiminnassa keskeistä on ryhmässä työskentely, joka on olennainen taito yhteiskunnassa. (Kenttälä 2008, 15).

Kerhotoiminta suojaa lapsia epäsosiaaliselta kehitykseltä sillä harrastuksen kautta lapsi voi saada ympärilleen hyvän kaverijoukon, joiden kanssa opitaan elämäntaitoja. Aremmille, ujoille ja syrjäytymisvaarassa olevilla lapsilla kerhotoiminta koululla voi avata uusia kontakteja ja toiminnallisen kanavan, kavereita kerhossa on mahdollisuus saada yli luokkarajan. Lapsi tarvitsee hyväksyntää kavereilta ja lapsella on tarve kuu-

lua ryhmään. Toiminnan pitkäkestoisuus ja säännöllisyys ovat edellytyksenä sille, että toiminnot tuottavat sosiaalisia taitoja. (Heimonen. ym. 2003, 24.)

Sosiaalisten taitojen harjaannuttaminen suunnataan yleensä koko ikäluokalle, mikä luo lapsille mahdollisuuksia harjoitella välittömästi oppimiaan taitoja laajassa vertaisryhmässä. Kaikille lapsille suunnatusta sosiaalisten taitojen opetuksesta hyötyvät erityisesti ne lapset, jotka ovat jo sosiaalisesti taitavia. Kun toiminnot suunnataan kaikille, joudutaan liikkumaan melko yleisellä tasolla, eikä näin aina pystytä vastaamaan lasten erityisen tuen tarpeisiin. (Salmivalli 2005, 190–192.)

5.3 Kaveritaidot osana sosiaalisia taitoja

Kaveritaidot ovat osa sosiaalisia taitoja. Ne painottuvat lapsen tai nuoren vuorovaikutukseen vertaisryhmänsä tai yksittäisen vertaisen kanssa. Kaveritaitoihin kuuluvat toisten huomioon ottaminen, omanarvontunne, kuten myös oma-aloitteisuus toisiin tutustumisessa ja toisten toimintaan vastaamisessa. Omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaiseminen sekä rakentavat ratkaisut ovat myös keskeisiä kaveritaitoja. Jokainen voi kehittää näitä taitoja omalta osaltaan ja ne vahvistuvat nimenomaan toisten kanssa toimiessa. Ehkäisevän työn alueellinen malli tarjoaa kaveritaitojen kehittämiseksi erilaisia mahdollisuuksia.(YAD)

Lapsuudessa tai nuoruudessa vaikutuksen tehneet ihmiset ovat usein olleet omia kavereita harrastuksista tai koulusta. Kaverit ovat suunnanneet ajatuksia ja vaikuttaneet valintoihin. Kavereilta on myös opittu tärkeitä asioita, kuten yhteistyötaitoja ja toisen huomioon ottamista. Monesti kaverisuhteet ovat olleet merkittäviä vaikuttajia läpi elämän jopa suuremmissa määrin kuin omat vanhemmat. Kaverisuhteilla on vaikutusta ihmisen kehitykseen, niin hyvässä kuin pahassakin. Kaveritaitoja ovat mm. kyky omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaisemiseen, oma-aloitteisuus tutustuessa toisiin, toisten toimintaan vastaaminen ja omanarvontunne. Kaveritaidoiksi luetaan myös se, ettei kiusaa toisia ja toisaalta se, että on valmius puolustautua tai hakea apua kohdatessaan kiusaamista.

Lapsi voi käyttäytyä eri tavalla ollessaan ryhmässä kuin yksin. Lasten väliset ystävyysuhteet voivat olla erilaisia. Oikeilla ryhmätyö valinnoilla voi vaikuttaa uusien ystävyysuhteiden syntymiseen ja syrjinnän vähenemiseen.(Jalovaara 2006, 100.)

Lasten kaverisuhteisiin liittyy samoja piirteitä kuin aikuistenkin välisiin läheisiin suhteisiin, sekä rakentavuutta että hajottavuutta. (Laine & Neitola 2002, 16.) Keskilapsuudessa kaveritaidot opettavat lapselle käyttäytymisen normeja. Lapset ovat tarkkoja pukeutumisesta, kielenkäytöstä ja käyttäytymisestä, ja lapsille tulee yhä tärkeämmäksi se, millaisen vaikutelman he itsestään antavat kaveripiirissä. (Salmivalli 2005, 37.)

Hyvät ystävyysuhteet helpottavat lapsen sopeutumista uusiin tilanteisiin, koulussa ystävien toisilleen antama tuki ja apu vahvistaa heidän selviytymistään ja antaa turvallisuuden tunteita. Tämä siten vahvistaa lapsilla myönteistä kouluasennetta. (Laine & Neitola 2002, 17). Ystävyysuhteet valmentavat lasta läheisiin suhteisiin, joissa opitaan sitoutumista, uskollisuutta, läheisyyttä, jakamista ja luottamusta. (Salmivalli 2005, 38). Sosiaalisen pääoman tutkijat ovat todistaneet laajojen ja monipuolisten sosiaalisten verkostojen ja yhteisöjen sosiaalisen pääoman yhteyden merkityksen ihmisten hyvinvointiin. (Parkkinen & Keskinen 2005, 45).

5.4 Kerho-ohjaaja sosiaalisten taitojen vahvistajana

Lapsen arvomaailma alkaa kehittyä 7 - 9 vuoden iässä. Tietoa ja kokemuksia tulvii joka puolelta, ja ne herättävät niin kiinnostuksia kuin huoliakin. Kiireiset ja kärsimättömät kysymykset odottavat vastauksia ja keskustelua. Kuuntelevista ja puhuvista aikuisista on huutava pula. (Jarasto & Sinervo 1999, 20.) Kerhon ohjaajien tehtävänä on luoda turvallinen ja salliva ilmapiiri kerhoon, jossa lasten omien kysymysten käsitteilyyn on mahdollisuus.

Kerhon ohjaaja on innostaja ja motivaation herättäjä kerhoissa. Ohjaajan pedagogiset taidot, luottamus kerholaisiin, reiluus, kuten myös ohjaajan oma innostuneisuus ja harrastuneisuus välittyvät lapsille myönteisesti. Tasa-arvoinen ja johdonmukainen suhtautuminen kerholaisiin sekä vastuun ja vaihtoehtojen tarjoaminen heille voimistavat sitoutumista kerhon toimintaan. Ohjaajan taidoilla on iso merkitys kerhon onnistumiseen. (Kenttälä 2008, 27.)

Kirjassa Eheytetty koulupäivä esiteltiin mukava hanketta ja siinä kävi ilmi, että ohjaajan ammattitaito, harrastuksen toiminnallisuus sekä täydentävyys oppitunteihin tai tavanomaisiin harrastusmahdollisuuksiin nähden tekevät kerhosta suosittua. Toisaalta taas heikko ohjaus ja kerhoaikojen epäsäännöllisyys vähentävät suosiota. (Pulkkinen & Launonen 2005, 94.)

6 KOKONAISKOULUPÄIVÄMALLI LASTEN SOSIOEMOTIONAALISEN KEHITYKSEN TUKIJANA

Valtakunnallinen kokeilu- ja tutkimushanke Mukava on käynnistynyt syksyllä 2002. Mukava hanke, muistuttaa kasvatusvastuusta kaikkia niitä jotka ovat vaikuttamassa kouluikäisten lasten kasvatukseen ja opetukseen. Hankkeessa on pyritty kehittämään toimintamalleja oppilaiden sosioemotionaalisen kasvun tukemiseksi ja koulun sosiaalisen pääoman lisäämiseksi. Osaprojektien toiminta on kohdistunut oppilaaseen, koulun oppimisympäristöön ja koulun verkottumiseen lähiympäristön kanssa. Mukava-hankkeessa keskeinen asia on ollut koulun toimintakulttuurin kokonaisvaltainen kehittäminen siten, että se vastaa aikamme kasvatuksellisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Mukava-hankkeeseen sisältyi seurantatutkimus siitä, mikä merkitys kokeilulla on koulun sosiaalisen pääoman ja lasten kehityksen kannalta. Tutkimus toteutettiin Jyväskylän yliopistossa sijaitsevassa Ihmisen kehitys ja sen riskitekijät - huippututkimusyksikössä professori Lea Pulkkisen johdolla. Tutkimuksessa oli kokeilukoulujen lisäksi mukana vastaava määrä verrokkikouluja, joista kerättiin tietoa kasvavan lapsen kehityksestä ja koulun toiminnasta ilman Mukava-hankkeeseen liittyviä kokeiluja. (Mukava-hanke. 2009.)

Kokonaiskoulupäiväprojekti oli Mukava hankkeen toiminnallinen runko. Siinä pyrittiin kouluviihtyvyyden lisäämiseen, yhteisöllisyyden lisäämiseen koululla ja oppilaiden parempaan sosioemotionaaliseen tukemiseen koulussa. Tavoitteena oli vähentää lasten yksinoloa vanhempien työssäoloaikana, luoda perustaa hyvälle vapaa-ajanvietto tavoille ja säännölliselle harrastamiselle sekä lisätä oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja vahvistaa koulun sosiaalista pääomaa. (Pulkkinen & Launonen 2005, 33 - 35.)

Kokonaiskoulupäivä projektissa kokeiltiin uudenlaista koulupäivän rakennetta. Koulut kehittivät koulupäivän rakenteen uudistamiseksi omia ratkaisujaan huomioiden paikalliset olosuhteet ja sidosryhmien toiveet. Koulupäivät alkoivat vaihdellen, toisissa kouluissa alakoulun oppilaat saivat tulla kouluun aamuisin valvottuun toimintaryhmään ennen koulun alkua. Aamupäivän oppitunnit rytmitettiin oppilaiden kannalta mahdollisimman mielekkäiksi kokonaisuudeksi, rikkomalla perinteisen 45 minuutin oppituntimallin. Vuosiluokilla 1-6 koulupäivää kevennettiin pitkällä 45–75 minuuttia kestäväällä lounastauolla, jonka aikana kouluohjaaja ohjasi oppilaille ulkoleikkejä. Koulu-

päivän rakenne uudistus sisälsi myös iltapäivätoiminnan, joka sisälsi toimintaryhmiä ja harrastekerhoja välipalan jälkeen. (Pulkinen & Launonen 2005, 72 – 77.)

Kokonaiskoulupäiväprojekti onnistui uudistamaan koulupäivän rakennetta tavoiteltuun suuntaan. Toisaalta koulupäivän rakenteen muuttaminen törmäsi moniin erityisehtoihin, jotka liittyivät ajankäyttöä sääteleviin normeihin, hallintoon, virkaehtosopimukseen, työjärjestykseen, ammattijärjestöpolitiikkaan ja tilavarauksiin. Lapsilähtöinen koulupäivän uudistaminen edellyttäisi näiden kaikkien kriittistä tarkastelua onnistuakseen. (Pulkinen & Launonen 2005, 78.)

Katja Lindlöf (2005) on tutkinut pro gradu -työssään oppilaiden sosiaalista kehitystä kokonaiskoulupäivämallin mukaisessa kouluopetuksessa. Kokonaiskoulupäivämalli perustuu Mukava-hankkeeseen. Tutkimus oli etnografinen tapaustutkimus, jossa tutkija toimi samalla luokassa opettajana. Tutkimuksessa tarkasteltiin kerhotoiminnan vaikutuksia. Lindlöf havaitsi, että kerhotoimintaan osallistuneet oppilaat olivat sosiaalisesti hyvin avoimia. Heidän toimintansa uudessa ja oudossa ryhmässä oli ongelmaton. Tutkijan mukaan kerhotoiminta näytti kehittävän oppilaiden sosiaalista kehitystä myönteiseen suuntaan. Joidenkin oppilaiden kohdalla oli havaittavissa selkeä muutos sosiaalisessa roolissa siirryttäessä luokasta kerhoon. Vaatimus olla sosiaalinen koko päivän aiheutti joillekin oppilaille myös väsymystä ja osa oppilaista kaipasi lisää vapaa-aikaa. (Lindlöf. 2005.)

7 KOULUN KERHOTOIMINTA

Koulun kerhotoiminta on perusopetuslain 47§ määriteltyä koulun järjestämää harrastustoimintaa. (Kenttälä 2008, 10). Pykälässä sanotaan että: ”perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa.” (KKO 1998:628).

Koulun kerhotoiminnan järjestämisen periaatteet tulee olla kirjattuna opetussuunnitelmaan. Koulu määrää kerhotoiminnasta vuosittaisessa työsuunnitelmassaan ja siten ollen koulut ovat keskeisessä osassa kerhotoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Koulun kerhotoiminta on tavoitteellista toimintaa, jolla luodaan perustaa säännölliselle harrastamiselle ja sosiaalisille suhteille sekä tuetaan kodin ja koulun kasvatustehtävää. Kerhotoiminnalla on myös tiedollisia ja taidollisia tavoitteita, mutta kerhossa ei mitata oppilaiden edistymistä. Kerhotoiminta koululla perustuu vapaaehtoisuuteen.

Kerhotoiminnan tulee perusopetuksen tavoitteiden mukaisesti; tukea oppilaan eettistä ja sosiaalista kasvua, sekä oppilaan itsensä monipuolista kehittämistä. (Kenttälä 2008, 10 - 11.)

Koulujen kerhotoiminnan merkitystä ei ole täysin ymmärretty, eikä ennaltaehkäisevään työhön määrärahoja ole riittävästi. Kerhotoiminnassa lapsen itsetunto ja ilmaisukyky vahvistuvat, usein juuri tällaisilla oppilailta, joilla on ollut ongelmia tällä alueella. Kerhotoiminta antaa mahdollisuuden lasten piilevien voimavarojen löytymiseen. (Jalovaara 2006, 75 – 76.)

Tampereen kaupunki käynnisti harrastava iltapäivä (HIP) hankkeen syksyllä 2007. Harrastava iltapäivä järjestää vapaaehtoista harrastustoimintaa 1. - 9.-luokkalaisille koululaisille koulupäivän jälkeen. Toiminta on ollut pääasiassa maksutonta, ja tapahtuu kouluilla tai niiden läheisyydessä. Tavoitteena toiminnassa on lasten hyvinvoinnin kokonaisvaltainen edistäminen tukemalla oppilaiden kasvua ja kehitystä, puuttamalla ongelmiin mahdollisimman varhain, ehkäisemällä syrjäytymistä sekä kehittämällä moniammatillisia yhteistyökäytänteitä. HIP:n toimintaperiaatteisiin kuuluu kouluviihtyvyyden lisääminen ja yksinolon vähentäminen sekä sellaisten oppilaiden rohkaiseminen harrastamisen pariin, jotka eivät ole valmiiksi muussa harrastustoiminnassa. Kerho- ja harrastustoiminnan ohjaajina toimii ammattitaitoisia ohjaajia: opettajia, nuorisotyöntekijöitä, koulunkäyntiavustajia, seuroja, järjestöjä ja yrityksiä. HIP-toiminta aloitti 5 alakoululla ja yhdellä yläkoululla vuonna 2007, jonka jälkeen toiminta on laajentunut uusille kouluille. Syksyllä 2008 toimintaa järjestettiin 20 koulussa, joista alakouluja oli 14 ja yläkouluja 6. Vuoden 2009 keväällä määrä lisääntyi vielä kolmella yläkoululla. HIP-toimintaa on jo 23 koululla Tampereella. (Tampere 2009)

Tampereen kaupungin Harrastava iltapäivä -hankkeen kokemuksena tuli ilmi koulun kerhotoiminnan olevan keino peruskoulussa vähentää lasten välistä epätasa-arvoa. Harrastustoiminta lisäsi lasten hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä. (Kenttälä & Kessler 2009. 19)

8 KERHOTOIMINNAN PROSESSI SIPPOLAN KOULUSSA

8.1 Sippolan koulu ja oppilaat

Sippolan koulu on yksi Kouvolan kaupungin peruskouluista. Koulu on yhtenäinen peruskoulu, joka muodostuu alakoulusta ja yläkoulusta, koulussa toimii myös esikoulu. Yläkoulu ja alakoulu toimivat eri rakennuksissa. Yhteisiä tiloja ovat ruokala, liikuntasali, tekstiili- ja teknisen työn tilat sekä musiikkiluokka. Koulussa on 18 opettajaa, joista osalla on tunteja sekä ala- että yläkoulussa. Oppilaita on esikoulussa ja alakoulussa 108 sekä yläkoulussa 66 eli yhteensä 174. Suurin osa oppilaista tulee kouluun koulukuljetuksilla ympäröivältä maaseudulta.

Sippolan koulussa toimii maanantaista perjantaihin iltapäiväkerho klo 17:sta asti. Iltapäiväkerho on tarkoitettu pääasiassa 1 – 2- luokkalaisille. Koulun tiloissa on nuorisotoimen järjestämää nuokkari toimintaa; mininuokkari 3 - 6 -luokkalaisille sekä isojen nuokkari 7- luokkalaisista 17– vuotiaille keskiviikkoisin ja perjantaisin. Lisäksi koululla toimii tiettyinä välitunteina Walkers kahvila.

8.2 Kerhotoiminnan suunnittelu

Sippolan koulussa alettiin syksyllä 2008 YAD:n ehkäisevän työn alueellista mallia mukaillessa, kartoittaa oppilaiden harrastuksia ensimmäisen vaiheen mallin mukaisesti. Oppilaiden harraste tiedustelun jälkeen laitettiin kysely koteihin, koskien vanhempien mielenkiintoa järjestää kerhotoimintaa koululla. Kyselyssä tiedusteltiin vanhempien mielenkiintoa erilaisten kerhojen vetämiseen. Alustavasti siinä kyseltiin mielenkiintoa kerhon vetämisestä, mille ikäryhmälle haluaisi kerhoja vetää ja millaisiin kerhoihin olisi mielenkiintoa? Vastasin kyselyyn, että olisin kiinnostunut ohjaamaan eläinkerhoa, kokkailua tai pelikerhon vetämistä. Mainitsin vastauksessani, että teen vuorotöitä, mikä tarkoittaa sitä, etten pysty sitoutumaan säännöllisesti tapahtuvaan kerhotoimintaan, mutta voisin lähteä jollekin vetäjälle kaveriksi.

Seuraava vaihe oli se, että Sippolan koulun oppilashuoltotilaan kutsuttiin kokoontumaan kaikki kiinnostuneet vanhemmat, joita oli minun lisäksi 4 vanhempaa. Mielestäni vapaaehtoisia vanhempia löytyi vähän, ajatellen että koulussa on kuitenkin oppilaita yhteensä esiluokasta yhdeksänteen luokkaan 174 (lukuvuonna 2008–2009). Ensimmäinen tapaaminen oli 29.8.2008. Kutsujana oli koulukuraattori, paikalla olivat

myös Sippolan koulun rehtori sekä alueen nuorisotyöntekijä, jotka olivat projektin avaintyöryhmä. En päässyt ensimmäiseen tapaamiseen työesteiden takia, ilmoitin kuitenkin rehtorille halukkuuteni olla yhä toiminnassa mukana. Ensimmäisessä tapaamisessa oli sovittu, että kaksi vanhempaa vetäisivät eläinkerhoa pienemmille koululaisille. Eräs vanhempi oli innokas aloittamaan pelikerhon yläkoululaisille, ja neljäs oli suunnitellut kädentaitojen kerhoa. Minua oli suunniteltu alustavasti ohjaajakaveriksi kädentaitojen kerhoon.

Toinen tapaaminen oppilashuollon tiloissa tapahtui 18.9.2008. Ensimmäisessä tapaamisessa oli suunniteltu kolme eri kerhoa. Eläinkerhon vetäjillä oli jo selvät suunnitelmat, joten he eivät olleet paikalla. Tapaamisessa suunniteltiin muiden kerhojen suuntausta, ikäryhmiä, ajankohtia, tiloja, tarvikkeiden hankkimisia sekä kerhon aloituspäivää. Tapaamisessa sovittiin, että kädentaitojen kerho muutetaan kokkikerhoksi, sillä kokkailuaiheinen kerho on kiinnostanut koululaisia. Koulussa on ollut mahdollisuus aiemmin valita välipalakerho valinnaisena aineena, joka oli hyvin suosittu, mutta välipalakerhoa valinnaisena ei ole ollut mahdollista valita enää. Sovittiin, että kokkikerho kokoontuu joka toinen tiistai 3 - 4 luokkalaisille ja joka toinen torstai 5 - 6 luokkalaisille, silloin mahdollisimman moni pystyisi osallistumaan tähän, jo alusta alkaen suosituksi tiedettyyn kerhoon, eikä ryhmä olisi liian suuri. Tapaamisessa keskusteltiin myös koulun lapsista, jotka erityisesti hyötyisivät kerhoista, koulun työntekijät lupasivat keskuudessaan innostaa erityisesti näitä lapsia ilmoittautumaan kerhoihin.

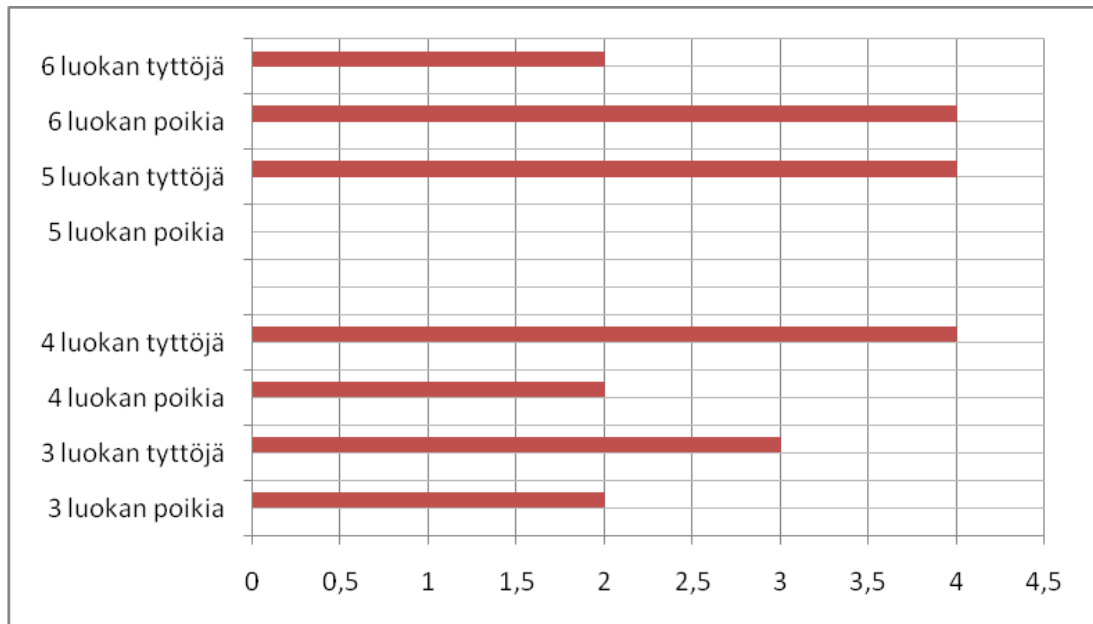
Koululta kaikille oppilaille laitettiin koteihin ilmoittautumiskaavake, jossa esiteltiin alkavat kerhot lyhyesti. Koulukuraattori esitteli laajemmin alkavat kerhot myös vanhempainillassa. Yhteyshenkilöksi ilmoittautumisille oli nuorisotyöntekijä, joka antoi tarvittaessa lisätietoa kerhoista. Kokkikerho oli tarkoitettu 3 - 6 luokkalaisille oppilaille, sen oli tarkoitus olla koulun kotitalousluokassa vuoroviikoin tiistaisin ja torstaisin klo. 13.00 - 15.00. Eläinkerho oli tarkoitettu esi-6 -luokkalaisille, se toimi osaksi koululla ja osaksi toisen ohjaajan kotona. Sulkapallokerho oli tarkoitettu 5 - 9 luokkalaisille, pelailut olisivat maanantaisin klo 16.30 – 18.00, koulun jumppasalissa. Kokkikerhoon ilmoittautui yhteensä 22 oppilasta. Kokkikerho sovittiin aloitettavaksi Sippolan yläkoulun kotitalousluokassa 28.10.2008 pienempien ryhmällä. Isommat aloittivat 6.11.2008. Kerhoon osallistujien tuli lunastaa nuokkarikortti kuudella eurolla, ellei aikaisemmin vielä omistanut korttia. Nuokkarikortin lunastuksella sai itselleen vakuutuksen. Muita kustannuksia kerhoista ei oppilaille koitunut. Kaipiaisten Lions-club

lahjoitti koulujen kerhotoimintaan 1000 euroa, jolla kerhoihin pystyi hankkimaan tarvittavia materiaaleja.

Me yhdessä toisen ohjaajan kanssa tapasimme ennen kerhojen aloituksia kaksi kertaa. Tapaamisissa puhuimme kerhon tavoitteista, millaisia haluaisimme niiden olevan ja mitä välipaloja siellä valmistettaisi. Meille annettiin vapaat kädet kerhojen suunnitteluissa. Ohjaajien välinen yhteistyö sujui hyvässä yhteisymmärryksessä ja molemmilla oli mielessä selkeästi samansuuntaisia ajatuksia. Toivoimme kerhojen olevan kerholaisille mukavia hetkiä ja välipalojen olevan kerholaisten kanssa yhdessä suunniteltuja, emme siis lyöneet lukkoon mitään tarkkaa suunnitelmaa sisällöistä. Ohjaajakaverini, joka toimi myös Sippolan nuorisotalolla vapaaehtoisena, lupasi hankkia tarvittavat ostokset kaupasta, yhdessä suunnittelimme kauppalappujen sisällöt. Tämä järjestely oli toimiva, sillä hänen oli helppo viedä ostokset etukäteen koulun jääkaappiin ja hoidtaa ostoksia samalla, kun nuorisotalollekin tehtiin hankintoja. Suunnittelimme ensimmäisen kerhokerran etukäteen, seuraavat kerhot suunnittelimme edellisten kerhojen loppuksi ja tapasimme säännöllisesti muutenkin talven aikana.

8.3 Kerholaisten sosiaaliset suhteet kerhon alkaessa

Pääosin kerholaiset tunsivat toisensa, vaikka olivat kahdelta eri luokalta, Sippolan koulu on pieni koulu, jossa kaikki oppilaat ovat lähestulkoon tuttuja toisilleen. 3 - 4 luokkalaisten kerhossa aloitti 11 lasta, joista oli neljä poikaa ja seitsemän tyttöä. Torstain ryhmässä 6.11.2008 5 - 6 luokkalaisia tyttöjä ja poikia aloitti yhteensä 10 lasta, joista oli 4 poikaa ja 6 tyttöä. Ryhmän koot olivat sopivat, sillä käytettäviä keittiöitä kotitalousluokassa oli neljä ja jokaisessa keittiössä kokkailemaan pystyi hyvin 3 - 4 kerholaista. Kerholaiset halusivat itse jakaa keittiöryhmät, pojat olivat omissa ryhmissään ja tytöt omissaan. Ryhmäjaot sopivat ohjaajille näin, sillä kerholaisilla oli kaikilla ystäviä, ketään ei syrjitty ja näissä ryhmissä kokkailut onnistuivat. Ryhmäjaot säilyivät läpi koko syksyn samanlaisina lukuun ottamatta poikien torstain ryhmää, pojat halusivat toisinaan jakautua kahden hengen keittiöryhmiin.

Kuva 3. 3-6 luokkalaiset kokkikerhoon osallistujat

8.4 Kokkikerhon tavoitteet

Kerhon toimintaideana oli tarjota kaikille 3 - 6 luokkalaisille Sippolan alakoulun lapsille turvallinen paikka monipuoliseen, omaehtoiseen ja ohjattuun toimintaan aikuisen kanssa, vähentäen iltapäivän yksinoloa. Yhdessä sovittujen sääntöjen avulla kerholaisilla olisi mahdollisuus oppia ottamaan vastuuta itsestä ja toisista osallistujista. Kerhon tarkoituksena oli olla mukava iltapäivän hetki, jonne olisi aina kiva tulla ja jossa jokaisella osallistujalla olisi turvallinen ja mukava olo.

Tavoitteellista oli myös toiminta, jossa mahdollistui keittiötaitojen oppiminen ja helpojen välipalojen valmistaminen. Kerholaiset saivat tehdyistä välipaloista aina ohjeet mukaansa kotiin, jotta niitä pystyi valmistamaan kotonakin. Kerhon ohjelma rakentui tavallisista arkisista asioista, yhdessä oppimisesta, välipalojen valmistuksesta, niiden syömisestä, paikkojen siivoamisesta ja yhteisten sääntöjen noudattamisesta. Näillä toimilla pyrittiin auttamaan lapsia pysymään kiinni normaalissa arkisessa elämässä ja estämään näin syrjäytymistä.

Tavoitteena oli, että kerhoon oli jokaisen Sippolan alakoulun 3 - 6 luokkalaisen lapsen mahdollista osallistua. Rehtori oli suunnitellut lukujärjestykset niin, että kerhoon tulemiseen ei tarvittu erillistä kuljetusta, sekä kuljetuksissa kulkevat oppilaat pääsivät koulukyydeillä kerhon jälkeen koteihin. Kerhoon tuleminen ei rasittanut perheitä ta-

loudellisesti. Suurimmalla osalla kerholaisista oli jo nuokkarikortti ennestään hankittuna. Kerhoon tullessa ei tarvittu erityisiä taitoja, eikä se velvoittanut kotia tai lasta mihinkään erityisesti.

Kerhon yksi tärkeimmistä tavoitteista oli toimia myös YAD:n mukaisesti ehkäisevänä päihdetyön keinona, vaikkakin tätä osa aluetta on vaikea suoranaisesti huomioida tai arvioida. Tavoitteena oli myös ilo kanssakäymisestä, yhdessä tekemisestä ja yhdessäolosta, lisäten näin lasten sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen vahvistaminen on Ehkäisevän työn alueellisessa mallissa pääasiallisena tavoitteena. ETAM-mallista otettuja tärkeitä tavoitteita ovat myös lasten hyvinvoinnin edellytyksien parantaminen, lasten pahoinvointiin vastaaminen, huolenpidon edistäminen liittyen alueen lapsiin. Sekä mahdollistaa lapsille lisää turvallista aikuisverkostoa. Kokkikerhon tavoitteena oli olla ennaltaehkäisevää toimintaa.

8.5 Kokkikerhon sisältöjä ja menetelmiä

Päätimme ottaa kerhossa toiminnan ohella puheeksi päihteet sekä tupakan, kysellä kerholaisten mielipiteitä päihteisiin ja havainnoida kerholaisia, mikäli esiintyisi tupakointia tai jonkunlaista päihteiden käytön esilletuomista. Tarkoituksenamme oli toimia ennaltaehkäisevästi, eli päätimme käydä läpi tupakan ja päihteiden haittavaikutuksia. Mikäli tarvetta ilmenisi, tarkoituksemme oli myös puuttua kerholaisten tupakointiin tai päihteiden käyttöön. Kokonaisuudessaan tavoitteena pystyimme näkemään myös terveellisten elämäntapojen, kuten raittiuden vaalimisen kerhotoiminnan myötä. Kerhojen avulla pyrittiin muun muassa siirtämään oppilaiden tupakka- ja päihdekokeiluja myöhemmäksi.

Tavoitteena oli tukea oppilaiden kasvua ja kehitystä ja vahvistaa ryhmäläisten myönteisiä toimintamalleja. Tähän pyrittiin yhdessä tekemisen ja mallioppimisen avulla. Kerhossa on ollut mukana aikuinen ihminen, jonka kanssa on ollut aikaa olla yhdessä. Lapsille annettiin palautetta, palaute vahvistaa lapsen minäkuva, itseluottamusta ja itsensä arvostusta. Tärkeänä tavoitteena näimme luottamussuhteen syntymisen kerhossa. Luottamussuhteen syntymisen voi nähdä olevan merkittävää niin kerhon muiden tavoitteiden toteutumisen kuin senkin kannalta, että lapsilla ylipäänsä olisi olemassa luotettavia aikuisia elämänpiirissään. Esimerkiksi tunteiden näyttäminen merkitsisi luottamussuhteen ja turvallisen ilmapiirin rakentumisesta.

Molemmat kerhon ohjaajat näkivät kuuntelijan tarjoamisen yhdeksi kerhon tavoitteeksi. Vaikka kerho oli vahvasti toiminnallinen, niin myös kerhossa nimenomaan välipaoloja syödessä sekä toiminnan lomassa oli mahdollisuus käydä hyviä keskusteluita, joissa kerholaisilla oli mahdollisuus tulla kuulluksi. Kerho-ohjaajien tavoitteena oli antaa lapsille arkista aikaa olla yhdessä aikuisen kanssa. Tavoitteena oli myös vahvistaa lasten taitoja sosiaalisten suhteiden muodostamisessa. Lapset tulivat kerhoihin kerrallaan kahdesta eri luokasta, joten ystävyysuhteiden solmimiseen yli luokkarajojen olisi kerhossa mahdollista.

Kerhotoiminnan tavoitteena oli lasten kasvun tukeminen asettamalla rajoja, joita jokaisen lapsen perheessä ei välttämättä aseteta. Yhteisiin pelisääntöihin palattiin tarvittaessa ja sääntöjen noudattamisesta pyrittiin antamaan myös palautetta.

Tavoitteita asetettiin myös liittyen kerholaisten itseluottamuksen vahvistamiseen. Tähän tavoitteeseen pyrittiin esimerkiksi tarjoamalla kerhon toimintamuotojen kautta jokaiselle kerholaiselle onnistumisen kokemuksia. Tärkeää on korostaa jokaisen ihmisen ainutlaatuisen persoonan arvokkuutta, sekä myös toisten ihmisten kunnioittamista. Avain toisten ihmisten kunnioittamiseen on itsensä kunnioittamisessa: on tärkeää tunnustaa omat fyysiset ja henkiset rajansa ja vaatia muilta ihmisiltä niiden kunnioittamista, eikä toista ihmistä saa vastaavasti kohdella miten tahansa. Erilaisuudenkin hyväksyminen kytkeytyy kerholaisten mahdollisen heikon itsetunnon kohentamiseen. Erilaisuuden hyväksyminen on ennen kaikkea oman erilaisuuden hyväksymistä suhteessa toisiin ihmisiin. Tilanteissa pyrittiin suosimaan onnistumisen kokemuksia, lapsia tulisi kannustaa monipuolisesti. Kannustuksen ei tarvitse olla mitään suurta, vaan riittää, että jokainen kokee onnistuneensa jossakin. Kannustavan ilmapiirin tunnelma on helposti positiivinen ja lasten olisi siten mukavampi työskennellä.

Lasten hyvinvoinnin paraneminen; lisääntyneet lasten sosiaaliset taidot ja yhteisöllisyyden lisääntyminen ovat vaikeasti mitattavia. On todettu, että ehkäisevän työn vaikuttavuuden arviointi on hankalaa; ”lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvässä työssä on vaikeaa, jopa mahdotonta, osoittaa selkeitä kausaalisia vaikutussuhteita toiminnan ja ehkäistyneiden ongelmien välille.” (Heimonen ym. 2003, 70.)

9 KOKKIKERHO TOIMINTANA

9.1 Nakkipiiloja ja alkujännitystä

Ensimmäinen kerhopäivä pienemmille (3 - 4 luokkalaiset) oli tiistai 28.10.2008. Tarkoituksena oli valmistaa nakkipiiloja ja hedelmämehua. Suunniteltu oli, että ensimmäisellä kerralla ei välipalojen valmistus olisi liian vaikeaa, jotta pystyisimme huomiomaan kerholaisten taitoja sekä ajan käyttöä, kuinka suuritöisiä välipaloja voisimme jatkossa valmistaa. Ensimmäisille kerhokerroille asetimme tavoitteeksi kertoa kerholaistilaisille säännöistä. Tärkeänä pidimme ohjaajien ja kerholaisten toisiinsa tutustumisesta kokkailun parissa. Kävimme läpi oppilaiden allergiat ja katsoimme, jotta paikalla olivat ilmoittautuneet sekä että kaikilla kerhoon ilmoittautuneilla oli nuokkarikortti, joilla sitä ei ollut, heille annettiin kotiin ohje kortin ostamisesta.

Me kokkikerhon ohjaajat tapasimme hieman ennen kerhon alkamista kotitalousluokassa, sytyttelimme valot ja järjestelimme tarvittavat materiaalit pöydälle, jäimme jutustelemaan ja hieman jännittyneinä odottelemaan kerholaisten saapumista. Meille oli annettu lista oppilaista, jotka olivat ilmoittautuneet kerhoon. Jännityksellä odotimme, kuinka monta lasta saapuisi. Osallistujalista poikkesi saapuneista lapsista vain siltä osin, että listassa oli nimi jonka lapset tiesivät kuuluvan isompien ryhmään. Ilmassa oli selvää jännitystä, mutta myös innostuneisuutta. Jaoimme nimilappuja, otimme ylös lasten allergioita ja kyselimme nuokkarikorteista. Yksi lapsista oli kasvissyöjä, muita rajoitteita ei ollut. Yhdellä kerholaisella ei korttia ollut, joten hän sai ohjeet sen hankkimiseen. Ensimmäisellä kerhokerralla osallistujia oli yhteensä 11, neljä poikaa ja seitsemän tyttöä. Lapset jakautuivat keittiöihin omien toivomustensa mukaisesti, yhteistyössä ohjaajien kanssa. Jokaiselle löytyi paikka, ja ryhmäjako sujui luontevasti, kenenkään ei tarvinnut tuntea jäävänsä ilman omaa ryhmää. Näistä asetelmista aloittaminen tuntui hyvältä lähtökohdalta. Jokaisella oli kavereita, kukaan ei aloittanut niin, ettei olisi huolitettu ryhmään, lapset tunsivat toisensa eivätkä ujostelleet liiemmin. Kerhossa oli havaittavissa jännitystä, mutta kerhon edetessä se väheni, enemmänkin ilmassa oli intoa ja vauhtia.

Jokaiseen keittiöön jaettiin voitaikinal Levyjä, nakkeja ja juustoa sekä ohjeet nakkipiiloiden valmistukseen. Ohjeet välipaloista kerholaistilaisille saivat aina myös kotiinsa. Lapset olivat innokkaita, nopeita ja luovia. Melko nopeasti he kyllästyivät tekemään ohjeen mukaisia nakkipiiloja, paljon mielekkäämpää lapsista oli keksiä omia muotoja nakkipiilo-

piiloihin. Nakkipiiloja valmistui vauhdilla ja uunit paistoivat valmiita, ohjaajina yritimme pysyä vauhdissa mukana, ottaa valmiita uunista pois ja laittaa tilalle uusia paistumaan. Kun nakkipiilot oli valmistettu, alettiin valmistaa mehua. Kaupasta oli tuotu mehutiivistettä, joka valmistettiin kannuihin ja johon sitten pilkottiin appelsiinin paloja sekaan. Ohjaajina me huomioimme toiminnan yhteydessä kerholaisten taitoja toimia ryhmässä, ottaa vastaan ohjeita ja käsitellä erilaisia keittiövälineitä, jotta osasimme jatkossa suunnitella kokkailuja sopiviksi kerholaisten taitoihin nähden. Huomioimme kerholaisten sosiaalisia taitoja sekä kaverisuhteita.

Kun välipalat olivat valmiita, siivoiltiin keittiöitä ja katettiin yksi iso yhteinen pöytä, johon kokoonnuttiin maistelemaan valmistettuja välipaloja. Lapset pitivät tärkeänä saada syödä juuri omia tekemiään välipaloja, kaikki oli kuitenkin laitettu yhteisesti tarjolle ja maistella sai muidenkin valmistamia nakkipiiloja. Tunnelma oli iloinen ja lapset pitivät tekemistään nakkipiiloista, kaikille maistui oma valmistamat herkut hyvin. Kerhossa oli kaiken aikaa vauhtia ja vilinää, joten yhteinen välipalahetki tuntui ihanan rauhalliselta. Syödessä oli hyvin aikaa jutella kerholaisten kanssa, sekä kuulla heidän toiveista seuraaville kerhokerroille.

Kun oli syöty, jatkettiin loppusiivouksia, astiat laitettiin koneeseen ja ne, jotka eivät mahtuneet sinne, pestiin käsin. Yksi keittiö sai vastuulleen viedä lopuksi roskat, ja ohjaajat katsoivat, milloin keittiöt oli siivottu niin, että sieltä pääsi lähtemään. Loput välipalat, joita ei syöty, jaettiin kerholaisten kesken kotiin viemisiksi. Aikaa jäi vielä, joten menimme porukalla ulos, lapsilla tuntui riittävän virtaa. Pyörillä tai muuten omilla kuljetuksilla kulkevat saivat lähteä kotiin mutta koulukyytejä odottavien lasten kanssa jäätin odottelemaan kyytejä. Lapset olivat ohjaajien vastuulla klo 15.00 asti, jolloin kerhon oli aika loppua. Iloisin mielin vilkuteltiin kerholaisille ja lähdettiin jokainen kohti koteja uusia kokemuksia rikkaampina.

Kerholaisten aloittaessa huomattavissa oli jännitteitä, kerholaiset olivat epävarmoja ja hakivat hyväksyntää ohjaajilta. Ensimmäinen kerho oli onnistunut, alkujännityksestä päästiin pikkuhiljaa. Lapset olivat innokkaita keittiössä puuhastelijoita, siivoamiseen ei innokkuutta niinkään löytynyt ja siihen lapsia sai hieman patistellakin. Lapset olivat kaikki avoimia ja heillä oli ystäviä, joten kukaan ei ollut kerhossakaan yksin tai syrjässä, vaan meillä oli ryhmä innokkaita ja puheliaita lapsia. Lapset toimivat ryhmässä hyvin, ohjaajat jakoivat työtehtäviä ja ohjasivat lapsia toimimaan, mutta myös ryh-

mässä lapset jakoivat tehtäviään hyvässä yhteisymmärryksessä. Kerhon säännöt tuntuivat lapsista sopivilta, jotkut olisivat halunneet pitää kengät jalassa, mutta sovittu oli, että toimittiin keittiössä sukkasillaan. Toisten huomioiminen onnistui, ja ohjaajana sai antaa hyvää palautetta, kerho tuotti onnistumisen kokemuksia kaikille kerholaisille.

9.2 5 - 6 -luokkalaisten kerhon aloitus

Ensimmäinen kerhokerta 5 - 6- luokkalaisille oli torstaina 6.11.2008. Kerho alkoi klo 13, jolloin kerholaisten varsinainen koulupäivä loppui. Tavoitteena oli tällä aloitus kerralla samat kuin pienempienkin kerhossa, tutustuminen kerholaisten ja ohjaajien välillä, luottamuksellisuus ja yhdessä toimiminen. Tavoitteena oli käydä läpi kerhon sääntöjä ja toimintatapoja sekä kuunnella lapsilta ideoita, mitä he kerhoilta haluaisivat. Tarkoituksena oli käydä läpi osallistujat, nuokkarikorttien tarve, allergiat ja muut käytännön asiat. Tarkoitus oli huomioida kerholaisten välisiä sosiaalisia suhteita ja kannustaa lapsia yhteistyöhön. Kerhoon oli suunniteltu valmistettavaksi nakkipiiloja, marjarahkaa ja hedelmämehua. Tarkoituksella otimme enemmän tekemistä tähän isompien kerhoon. Edellisellä kerhon aloitus kerralla pienempien kanssa jäi ylimääräistä aikaa, joten otimme enemmän tehtävää tähän, isommat kerholaiset olisivat ehkä vielä nopeampia ja taitavampia keittiössä toimijoita.

Lapset saapuivat tuntien loputtua yläkoulun kotitalousluokkaan, jossa kerho ohjaajat odottelivat tarvittavien materiaalien kanssa. Kerholaisia saapui paikalle suunnitellusti 10, joista oli neljä poikaa ja loput tyttöjä. Yksi tyttö ryhmässä oli allerginen tietyille ruoka-aineille, toisilla ei ollut mitään rajoitteita. Kerholaisten saavuttua paikalle esitetyttyin, jaettiin päällimmäiset kuulumiset, jaettiin nimilaput ja kerrottiin kerhon säännöistä ja periaatteista. Kerholaiset jakaantuivat omiin keittiöihinsä haluamallaan kokoonpanoilla; kaksi kuudesluokkalaista tyttöä halusivat olla keskenään omassa keittiössä, neljä kuudesluokkalaista poikaa olivat yhdessä ja loput, neljä viidesluokkalaista tyttöä toimivat omassaan. Ryhmä jakoihin ei ohjaajina puututtu, sillä kaikki olivat näihin jakoihin tyytyväisiä. Mikäli ongelmia ilmenisi, ryhmäjakoja mietittäisiin sitten uusiksi. Vaikka lapset saivat kokoontua oma valitsemiinsa ryhmiin, saivat he työskennellä kerhossa myös yhdessä, sillä joitain hommia tehtiin yhteisesti tai ohjaajien määräämänä muissakin tiimeissä kuin siinä omassa keittiötiimissä.

Suunnitelmana mukaan alettiin valmistaa nakkipiiloja, marjarahkaa ja hedelmämehua. Keittiöihin jaettiin voitaikinat ja nakit ja ohjeet jotka kävimme yhdessä läpi. Lapset

alkoivat innostuneina hommiin. Nakkipiiloja syntyi iloisessa tunnelmassa vauhdilla. Lapset olivat taitavia, ja ensimmäisen kerhokerran välipalojen valmistus tuntui lapsilta sujuvat helposti ja hyvin. Kun nakkipiilot oli paistettu, valmistettiin marjarahkaa ja lopuksi lapset valmistivat myös hedelmämehua, eli mehutiivisteestä mehua, johon sekaan pilkottiin appelsiinin paloja. Tekeminen sujui ongelmitta hyvässä yhteishengessä.

Välipalojen valmistuttua jokainen keittiö siivoili omia jälkiään, harmittavaa oli, että keittiössä olevat välineet oli kotitalousluokkien jäljiltä niin likaisessa kunnossa, että ne piti aina pestä ennen kun välineitä pystyimme käyttämään. Rätit olivat likaisia myös ja joku kerholainen kieltäytyikin sitten koskemasta koko rättiin, koska se oli niin likainen. Kokkikerhon jäljiltä yritettiin pitää käytetyt astiat sekä muutenkin paikat kunnossa ja puhtaina. Kun kaikki oli valmista ja pöydät katettu, alettiin maistella nakkipiiloja, marjarahkaa ja hedelmämehua. Kaikille maistui oma valmistamat välipalat hyvin. Siinä syödessä kyselimme lasten toiveita tuleviin kerhoihin, kaikki saivat sanoa jotakin jota haluaisi tehtävän. Listasimme lasten toiveita ylös, mitään emme suoralta kädeltä luvanneet, vaan suunnittelimme seuraavan kerran valmistettavan välipalan ja kauppalistan ohjaajien kesken toki lasten toiveita kunnioittaen ja mahdollisuuksien mukaan niihin vastaten. Välipalat syötyämme siivosimme yhdessä loppusiivot ja jäljelle jääneet nakkipiilot jaettiin koteihin vietäviksi. Aikaa jäi jäljelle kerhon loppumiseen vielä puolisen tuntia, joten lähdimme yhdessä ulos, omilla kyydeillä olevat saivat lähteä koteihinsa ja kyytejä odottavien kanssa jäätiin pihalle odottelemaan.

Molemmat ohjaajat olimme samaa mieltä, että 5 - 6 luokkalaiset kerholaiset pystyvät valmistamaan vaativampaakin, heillä oli kaikilla hyvät keittiötaidot. Kaikki olimme yhteisesti samaa mieltä, että välipalatuokion aikana oli mukava keskustella, lähinnä kerholaisia puhuttivat koulupäivän tapahtumat. Lapset jännittivät aluksi, mutta toiminnan tohinoissa jännitys unohtui. Tämänkin kerhon lapset olivat avoimia ja innokkaita. Negatiiviseksi asiaksi tältä kerhokerralta jäi keittiön sotkuisuus kerhon alkaessa, pesimme kaikki käyttöön otettavat astiat, ennen kuin aloimme valmistaa niissä mitään, onneksi aikataulu oli väljä. Toisaalta kerholaiset kantapäähän kautta saivat opetuksen siitä, kuinka harmittavaa on jos jättää omat jälkensä siivoamatta, tämän tapahtuneen koimme siis opetuksellisesta näkökulmasta hyvänä.

9.3 Lämpimien voileipien ja banaanilettujen kokkailua

Olimme suunnitelleet yhdessä toisen ohjaajan kanssa tälle kerhokerralle valmistettavaksi lämpimiä voileipiä ja banaanilettejä. Tälle kerhokerralle en päässyt mukaan työesteiden takia, mutta suunnittelimme kerhon yhdessä ja kävimme sitten ennen seuraavaa kerhoa läpi kerhon tapahtumat.

Paikalla oli ollut koko porukka lukuun ottamatta minua. Kerho oli ollut tavanomaisen vilkas ja lapset innokkaita ja nopeita toimimaan kuten aiemminkin. Kukaan ei jännittänyt tulla kerhoon, ensimmäisen kerhokerran jännittyneisyys oli laantunut niin lapsilta kuin ohjaajaltakin. Ohjaajan mielipide oli, että toisen ohjaajan läsnäolo tässä kerhossa on tarpeellinen. Kokkailut olivat onnistuneet, lapsille olivat maistuneet lämpimät ja banaaniletteistä oli tullut hyviä, kukaan ei tällaisia ollut aiemmin maistanut. Kerholaiset saivat taas ohjeet koteihinsa ja uusien reseptien kanssa lapset lähtivät kotiin toivoen, että voisivat opettaa vanhempansakin tällaisia lettejä paistamaan. Tämä oli tavoitteisiin nähden onnistunut kerho. Ainoastaan yhden ohjaajan riittämättömyys ei kohdannut tavoitteita. Tarkoituksena oli antaa lapsille aikaa, yksi kerho-ohjaaja oli liian vähän.

9.4 Mahat pullollaan pizzaa ja pätkispirtelöä

Kerhossa oli tarkoitus valmistaa tällä kertaa pizzaa ja pätkispirtelöä. Osallistujia saapui paikalle kaikki kymmenen. Tälle kerhokerralle olimme asettaneet tavoitteeksi keskustella lasten kanssa päihteistä. Olimme molemmat ohjaajat sitä mieltä, ettei kerholaisten puheissa ilmennyt minkäänlaista mielenkiintoa päihteisiin tai tupakkaan, huolta kokkikerholaisten päihdekokeiluista ei ollut ensimmäisellä kerralla noussut. Alkuun suunnittelemissamme tavoitteissa oli puuttuminen mahdollisiin päihdekokeiluihin, tämä tuskin olisi tarpeellista, mutta päätimme kuitenkin alkuperäisten suunnitelmien mukaan keskustella aiheesta. Pizzoja leivottaessa tai ruokailutilanteessa olisi hyvä tilaisuus keskustella asiasta kuin asiasta. Lapset olivat olleet aiemminkin kerhoissa avoimia ja halukkaita puhumaan.

Tuttuun tapaan puheensorina täytti kotitalousluokan, kun kerhon kaikki tytöt ja pojat saapuivat paikalle oppitunneilta päästyään. Ohjelmassa oleva välipala oli kaikille mieluisa ja innolla alettiin toimia. Pojat ryhmäytyivät tällä kertaa niin, että heistä tuli kaksi paria. Tämä käytäntö sopi ohjaajille hyvin, sillä kaksi kuudesluokkalaista poikaa

saivat aikaiseksi enemmän niin, että molemmille riittäisi tehtävää. Neljän pojan keittiössä joku saattoi helpommin jäädä vaille tekemistä, jos toiset tekivät innokkaina tehtäviään.

Tällä kertaa aloitettiin pizzataikinan tekemisestä. Ohjeet olivat selkeät, ja ohjeeksi oli valittu sellainen pohja, johon tuli hieman enemmän rasvaa, mutta se sopi nimenomaan hyvin lasten käsiteltäväksi. Pizzatäytteitä oli varattu runsaasti, oli ketsuppia, kinkkua, salamia, tonnikalaa, ananasta, juustoraastetta ja pizzamaustetta. Kukin sai tehdä monta pikkupizzaa täytäten ne itse valitsemillaan vaihtoehdoilla. Kaulimet olivat ahkerassa käytössä ja täytteitä kierrätettiin keittiöstä toiseen, kuka milloinkin tarvitsi mitäkin. Täyteastioiden kierrätys sujui lapsilta hyvin, ohjaajien ei tarvinnut puuttua lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Ohjaajat keskittyivät eniten vahtimaan uuneja, kun neljä uunia oli päällä, joissa pizzat paistuivat. Kaikki onnistui hienosti, pizzoista tuli hyviä, ja kukaan ei polttanut käsiään uunissa. Lopuksi valmistettiin pätkispirtelöt. Ohjeessa oli määrät, ja oppilaat saivat hyvin omatoimisesti pirtelöt valmiiksi, hieman seinille roiskui pirtelöiden sekoitus vaiheessa, mutta se kai kuuluu asiaan.

Pääsimme maistelemaan valmiiksi saatuja herkkuja. Ohjaaja jakoi pirtelöt laseihin, jotta kaikki saivat saman verran kerholaisten toiveen mukaisesti. Pizzoja oli leivottu paljon, joten niitä riitti syötäväksi riittävästi ja kotiin vietäviäkin jäi. Keskusteluun oli paras hetki siinä syömisen lomassa, leipominen ja paistaminen olivat niin vilkasta, ettei siinä pystynyt jututtamaan lapsia muuta kuin ohimennen. Välipaloja syödessä aloitimme keskustelun päihteistä kyselemällä kerholaisilta, oliko koulussa ollut millaista päihdevalistusta. Kuudesluokkalaiset lapset olivat osallistuneet päihdevalistukseen umpitunneliin, josta he kertoilivat kokemuksiaan. Moni lapsista kertoi aikuisten haisevan pahalle, kun he ovat polttaneet tupakkaa. Kukaan ei ilmaissut halukkuuttaan päihde- tai tupakkakokeiluihin, lapset pitivät ajatustakin asiasta ihan tyhmänä. Kävimme läpi päihteiden yleisimpiä haittavaikutuksia, jotka olivat kerholaisilla ihan hyvin jo hallussa.

Kerhossa aika kului nopeasti ja loppusiivousten jälkeen kerholaiset sekä ohjaajat saivat lähteä koteihinsa mahat täysinä. Loppusiivouksien tekeminen on ollut kerhossa tylsintä lasten mielestä, siivouksiin lapsia sai patistella, muutoin he työskentelivät innokkaina ja oma-aloitteisina.

Lapset ovat todella taitavia keittiössä toimijoita: onnistumisen kokemuksia tulee joka kerta, ja omatekemät välipalat maistuvat kaikille hyvin. Positiivista palautetta sai antaa tälläkin kerhokerralla, niin välipalojen valmistamisesta kuin hyvästä yhteishengestä, joka kerhossa on. Kerholaiset ovat avoimia, joten keskustelu heidän kanssaan on luontevaa ja luottamuksellista. Kerholaiset saivat tältäkin kerhokerralta koteihinsa mukaan ohjeet. Keittiötaidot kehittyvät tämän syksyn aikana kokkikerholaisilla ja on mukava että kerho tuntui lisäävän innostusta kokkailla myös kotona. Olimme ohjaajina tyytyväisiä tämän kerhokerran keskusteluihin, kerholaiset olivat aidosti sitä mieltä, ettei päihdekokeiluihin ole mitään mielenkiintoa. Ryhmän yleinen mielipide oli, että päihteettömyys on hyvä asia. Kerhomme oli tällä kertaa vahvistanut lasten negatiivista suhtautumista päihteisiin.

9.5 Riita tilanne kokkikerhossa

Tiistaikerho suunniteltiin samalla välipala suunnitelmalla kuin edellinen isojen kerho. Olimme suunnitelleet, että puhuisimme lapsille jotakin tupakoinnista tai päihteistä, tässä kerhossa lapset olivat pienempiä, joten suunnitelimme keskustelun kulkevan lasten ehdoilla, ettemme tuputtaisi heille tietoa liian aikuismaisella tavalla. Tavoitteenamme oli aloittaa keskustelu samalla tavalla, kuin isojen kerhossa. Tavoitteena oli myös antaa lapsille aikaa asioihin, jotka heitä puhuttivat. Edellinen kerho yhden ohjaajana oli ollut niin vilkas, että ohjaajalla ei riittänyt toiminnan lomassa tarpeeksi aikaa pysähtyä keskustelemaan lasten kanssa.

Paikalle saapui koko kerholaisten ryhmä, kukaan ei ollut jäänyt kerhosta pois. Työntäyteinen tohina alkoi heti kun alettiin valmistaa pizzoja. Pizzataikina valmistettiin yhdessä kulhossa, sen tekemiseen valittiin kolme lasta, loput kerholaiset valmistelivat täytteitä toisen ohjaajan kanssa sillä aikaa. Kun taikina oli valmista, jaettiin kaikille taikinan paloja. Näin kaikki saivat helposti leivottavaa pizzapohjaa ja onnistuivat hyvin. Kaulimet kiersivät keittiössä ja täytteitä oli varattu reilusti, kuten isojen kerhossakin, täytekulhot kiersivät keittiöstä toiseen. Tässä kerhossa on joitain hieman makuja arastelevia lapsia ja myös yksi kasvissyöjä, joten toisia piti hieman suostutella tekemään jotain muutakin kuin yhdenlaista pizzaa. Tässä kerhossakin on taitavia tekijöitä, mutta tekeminen on hieman epävarmempaa kuin isojen ryhmässä.

Vaikka tekemistä oli kaikille kovasti ja ohjaajia kaksi, syntyi kerhon aikana silti tilanne jossa tyttö ja poika riitaantuivat ja tyttö ehti satuttaa poikaa. Ikävä sattumus, joka

ehti tapahtua, vaikka kerhon sääntöihin kuului, ettei ketään saisi satuttaa. Ohjaajina tietysti puututtiin tapahtumaan, poika tarvitsi lohdutusta ja lapset pyysivät toisiltaan anteeksi. Tilanne käsiteltiin ensin vain lasten kesken joille riitaa oli tullut ja kun asia oli selvitetty näin, käytiin myös koko ryhmän kanssa läpi kerhon säännöt. Välipaloja syödessä keskustelimme toisten huomioimisesta ja erilaisuuden hyväksymisestä.

Loppusiivousten jälkeen pakkasimme jäljelle jääneitä pizzoja kerholaisille mukaan ja tehtiin ne edelleenkin kaikille epämieluisimmat loppusiivoukset. Kerho aika kului leipomiseen ja siivoiluun, ja lasten päästyä lähtemään koteihinsa ohjaajille jäi vielä jotakin järjesteltävää, saimme siinä samalla keskusteltua kehon asioita läpi.

Emme voineet kuin ihmetellä, kuinka nopeasti riita-tilanne syntyi, ja ohjaajina meidän tulisi jatkossa panostaa vielä enemmän tarkkuuteen lasten sosiaalisten suhteiden huomioimisessa. Pizzojen leipominen oli aika tohinaa ja siinä toisen lapsen pyytäessä toinen ei antanut pyydettyä pizzatäytettä ja tilanne ajautui käsirysyyn. Tilanne saatiin onneksi selvitettyä lähes yhtä nopeasti kuin se alkoikin. Pääteistä puhuminen jäi, vaikka se oli tässä kerhossa tavoitteena. Keskustelumme syömisen yhteydessä liittyi kerhon sääntöihin ja toisen kunnioittamiseen. Tämä oli ohjaajana olemiseen opettavainen kerho. Tilanteet vaihtuvat niin nopeasti lasten kesken. Mietimme ohjaajina että olisimmeko voineet ohjaajina estää tilanteen syntymisen.

9.6 Lettujen paistoa

Tavoitteena tässä kerhossa oli valmistaa lettuja eri täyttein. Kaupasta oli ostettu niin suolaisia kuin makeitakin täyteaineita. Tämän ryhmän kanssa kerhot ovat sujuneet hyvin, lapset ovat olleet avoimia ja innokkaita kerholaisia. Tavoitteenamme oli antaa nyt lapsille aikaa ja turvallisen aikuisen läsnäoloa. Lasten kanssa on päästy luottavaiseen suhteeseen, joka on edesauttanut lasten kerhossa viihtymistä.

Kerhoon saapui kaikki osallistujat iloisin mielin. Aluksi kerholaiset tarvitsivat pienen hetken päällimmäisten kuulumisien kertomiseen, kunnes alettiin käydä läpi kerhon toimintaa. Keittiöihin jaettiin ohjeet ja näin lapset pääsivät valmistamaan lettutaikinaa.

Kerholaiset alkoivatkin tohinaa valmistaa lettutaikinaa, joka onnistui kaikissa keittiöissä hyvin. Lettujen paistamisessa meni yllättävän kauan, joten ohjaajat auttoivat suolasten täytteiden tekemisessä, paistettiin jauhelihat ja keitettiin riisit. Lapset pais-

toivat lettuja ja vatkasivat kermavaahtoa, lisäksi oli vielä kahta eri hilloakin. Letut ja täytteet valmistuivat hyvässä yhteistyössä, lapset paistoivat keittiöissään kukin vuorollaan letun ja iloinen puheensorina oli ilmassa kaiken aikaa. Lapsia puhutti seuraavana päivänä olevat historian kokeet. Kokeita oli tulossa enemmänkin vielä ennen joulua ja lapset kuulostivat odottelevan jo joululomalle pääsyä.

Kun välipalat olivat valmiita, katettiin pöytä ja tuotiin mahtavat kasat lettuja pöytään. Lapset eivät olisi halunneet yhtään suolaista lettua, mutta ohjaajina velvoitimme jokaista maistamaan myös suolaisella täytteellä yhden letun. Loput sai syödä makeilla täytteillä. Hieman tämä aiheutti vastustusta, mutta kuuliaisesti lapset noudattivat ohjettamme. Letut menivätkin vauhdilla lasten mahoihin. Syömisen jälkeen jatkettiin keittiöiden siivouksia. Saimme yhdessä toimien kaikki paikat kotitalousluokasta siisteiksi, ja näin lähdettiin odottelemaan kyytejä ja osa lapsista lähti suoraan kotiin.

Monikaan kerholaisista ei ollut aikaisemmin maistanut suolaisia lettuja, joten heille kokemus oli aivan uusi, osa lapsista piti suolaisten lettujen mausta, osa taas sanoi, ettei aikoisi ikinä enää syödä lettuja suolaisena. Onnistuimme antamaan osalle kerholaisista uuden positiivisen kokemuksen, osalle kokemus jäi ikävä kyllä negatiiviseksi. Tässä kerhossa ohjaajina panostimme erityisesti lasten asioiden kuuntelemiseen ja ajan antamiseen. Usein kerhot ovat yhtä hulinaa lukuun ottamatta välipalalohetta, tässä kerhossa toisella ohjaajista oli aikaa lapsille ja heidän asioilleen myös toiminnan lomassa.

9.7 Kerhon lopetus jouluisissa tunnelmissa

Tämä kokkikerho olisi viimeinen ennen joululomaa tälle ryhmälle, joten aiheena oli joulu. leipoisimme joulupipareita sekä koristelisimme piparit, tekisimme myös riisimurokarkkeja. Tavoitteena oli antaa lapsille mukava kerhohetki aikuisten kanssa. Tarkoituksenamme oli keskustella joulusta ja siihen liittyvistä asioista. Tavoitteena oli luoda mukava pikkujouluhetki, joka jäisi lapsille mukavaksi muistoksi kokkikerhosta. Tarkoituksena oli pyrkiä pitämään kerho rauhallisempänä kuin edellinen kerta, jotta riitatilanteilta vältyttäisi.

Kerhoon saapuivat kaikki muut lapset, lukuun ottamatta kahta lasta, samat lapset olivat olleet koulustakin pois. Kaikille aihe oli mieluisa, riisimurokarkeilla vastasimme monen lapsen toiveeseen, sillä omatekemiä karkkeja oli toivottu eniten. Varmaksi emme vielä pystyneet sanomaan kerhon jatkuvuutta, ilmoitimme lapsille että meistä

ohjaajista kumpikaan ei jatkanut tammikuussa, mutta etsinnässä oli ohjaaja, joka mahdollisesti jatkaisi kerhon vetämistä.

Toiminta aloitettiin niin, että valmistimme ohjeiden mukaan riisimurokarkit muotteihin ja jääkaappeihin jähmettymään. Seuraavaksi aloitettiin piparien leivonta, kaikille jaettiin taikinat ja ohjaajina avustimme lapsia kaulimisessa. Piparimuotteja oli koululla paljon, joten niitä jaettiin jokaiseen keittiöön erilaisia. Lapset tekivät taitavina pipareita ja ohjaajat avustivat myös uunien vahtimisessa, jotta keneltäkään ei palaisi piparit. Luokassa oli jouluiset tuoksut ja joulumieltä oli kaikilla. Kun piparit oli paistettu ja viimeiset taikinanpalat maisteltu, alettiin koristelut. Lapset tekivät toinen toistaan hienompia pipareita ja olivat itsekin ilmiselvästi ylpeitä tekemisistään. Yhdessä katettiin pöytä, tehtiin mehua ja laitettiin herkut tarjolle. Iloisin mielin maistelimme pipareita ja lapset kehuivat myös toistensa tekemiä koristeluja. Syödessä keskustelimme joulusta ja kerhon jatkuvuudesta, toisiin lapsiin tieto ei näyttänyt vaikuttavan mitenkään, toiset harmittelivat tilannetta ja toiset ajattelivat että kyllä kerho varmasti saisi jatkua ensi vuonna.

Lapset olivat leiponeet paljon joten syödä ei jaksettu kaikkea joten, lapset saivat koteihinsa paljon joulupipareita ja riisimurokarkkeja vietäviksi. Kerho lopeteltiin hyvillä mielillä, itsellä olo oli jokseenkin haikea, kun tiesi että tämä oli tälle porukalle vetämäni viimeinen kerhokerta.

Kerholaiset toimivat kuten aiemmin, vauhdikkaasti, monet olivat leiponeet pipareita ennenkin. Nyt ohjaajina rauhoittelimme kerholaisten toimintaa, yritimme tehdä leipomisesta rauhallisempaa kuin ennen. Lapset kokivat varmasti onnistumisen kokemuksia ja pipareista valmistui toinen toistaan hienompia. Tekemistä riitti kaikille ja jokainen osallistui innokkaana. Kerhossa oli mukava ilmapiiri.

9.8 Joulujuhlapäivän joululeivonnat

Isompien viimeinen kokkikerho ennen joululomaa, samana päivänä oli koululla joulujuhla, joten kaikki oppilaat pääsivät koulusta klo 12. Tavoitteena oli valmistaa riisimurokarkkeja ja joulupipareita. Ajattelimme, että lapsia jännittää illan joulujuhla joten tämän kerhon aikana toivoimme lieventävämme lasten jännitystä. Tarkoituksena oli kertoa kerhon jatkumisesta ja käydä läpi edellisen kerhojen tapahtumia ja jättää kerhot seuraajalle.

Aloitimme kerhon koulun jälkeen ja pidimme kerhoa tunnin pitempään. Joulumusiikin soidessa valmistettiin riisimurokarkkeja, joulupipareita ja koristeltiin piparit. Tällä kerhokerralla pystyimme varmasti jo lupaamaan, että kokkikerho tulisi jatkumaan joululoman jälkeen. Vetäjäksi tulisi monille nuorisotalolta tuttu nuoriso-ohjaaja ja lapset olivat tyytyväisiä tähän. Ohjelmassa oli mukavaa ja ennalta toivottua tekemistä, joten lapset olivat innolla mukana.

Riisimurokarkit valmistettiin ensin ohjeen mukaan ja laitettiin kylmään. Seuraavana alettiin valmistaa joulupipareita, taikinaa oli varattu runsaasti, sen jakaminen sujui hyvässä yhteishengessä, tämä ryhmä on muutenkin ollut enemmän suvaitsevainen eikä niin tarkka siitä, että kaikilla on varmasti saman verran, verraten 3 - 4 luokkalaisiin kerholaisiin, Taikinaa ja muotteja oli paljon ja erilaisia pipareita valmistui vauhdilla, ohjaajilla oli täysi työ pysyä mukana vahtimassa uuneja yhdessä kerholaisten kanssa. Kun pipareita oli paistettu paljon, niitä sai alkaa koristella, se olikin hauskaa puuhaa ja kaikille mielekästä. pipareiden valmistuttua ja keittiöiden siivoilujen jälkeen alettiin kattaa pöytää ja maistella herkkuja. Lapsia puhutti illan juhla, vuorosanojen muistaminen mietitytti, kannustimme lapsia ja uskoimme että esitykset onnistuisivat varmasti.

Lapset saivat taas viedä koteihinsa niin pipareita kuin riisimurokarkkejakin. Kaikki lähtivät kerhosta tyytyväisinä, nyt lapsilla ei olisi kotona niin paljoa aikaa odottaa ja jännittää joulujuhlan alkua. Ohjaajilla oli enemmän haikeutta, sillä meille tämä kerho olisi nyt viimeinen, lapsilla kokkikerho kuitenkin jatkui. Vaikka kerho kesti kolme tuntia, se meni kuitenkin hyvin nopeasti. Pipareita leivottiin paljon ja välipalaketkeen pystyimme käyttämään enemmän aikaa. Kerholaisten lähdettyä, kotitalousluokassa oli jouluiset tuoksut ja kaksi hieman haikealla mielellä olevaa ohjaajaa. Keskustelimme lopuksi läpi kerhojen asiat ja kiitimme toisiamme yhteistyöstä, joka oli toiminut hyvin läpi syksyn.

Ilmapiiri kerhossa oli avoin ja lasten kanssa oli mukava jutustella, niin menneistä kerhoista kuin pohtia tulevaa joulujuhlaa. Tällä kerhokerralla kerholaiset eivät tarvinneet ohjausta paljoakaan, vaan tekeminen sujui hyvin, riisimurokarkeista tuli makeita ja jokaisessa keittiössä niitä valmistettiin hyvässä yhteistyössä. Me ohjaajina seurasimme lasten touhuja ja vahdimme uuneja. Kerholaiset antoivat hyvää palautetta, kerho on ollut suosittu, kukaan ei ole jäänyt kerhosta pois, joten lapset olivat mielissään, kun ker-

ho sai jatkoa kevätlukukaudeksi. Uskon että pystyimme lieventämään illan joulujuhlasta johtuvaa jännitystä niin toiminnan kuin keskustelujen ja kannustamisen kautta.

9.9 Kerhojen osallistujamäärät

Kerhoissa kävi tiloja ajatellen sopiva määrä lapsia, muutama olisi voitu ottaa kerhoon kyllä enemmänkin. Ilmoittautuneet lapset osallistuivat kerhoon ja mikäli he olivat koulussa, niin he myös saapuivat kerhoon, kukaan ei siis kyllästymisen tai mielenkiinnon loppumisen takia jäänyt pois kerhosta. Pienempien kerhossa kävi 11 lasta, joista oli neljä poikaa ja seitsemän tyttöä. Isompien kerhossa kävi yhteensä 10 lasta joista oli neljä poikaa ja kuusi tyttöä. Ainoastaan yhdestä kerhosta oli kaksi tyttöä poissa, he olivat kipeinä ja olleet poissa koulustakin. Pienempien kerhosta tytöistä kolme oli kolmannelta luokalta ja neljä neljänneltä luokalta. Pojat olivat kaksi kolmannelta ja kaksi neljänneltä luokalta. Isompien kerhossa kävi neljä tyttöä viidenneltä luokalta, loput, eli kaksi tyttöä ja neljä poikaa oli kuudennelta luokalta.

9.10 Kokkikerhon jatkuvuus

Kokkikerho on ollut syyslukukaudella suosittu kerho, osallistujat ovat olleet innokkaita ja ohjaajistakin kerho on ollut mukava jokaviikkoinen tuokio. Toisella ohjaajalla työ tilanteet muuttuvat niin, että hän ei pysty enää sitoutumaan kerhon ohjaajaksi ja minulla asiat myös niin että, aloitin joulun jälkeen päivätyöt, eli en pystyisi enää olemaan klo 13 - 15 kokkikerhossa ohjaajana. Koska kerho on ollut niin suosittu, koulun rehtori alkoi etsiä toisia vetäjiä kerhoon, joita ei koululaisten vanhemmista löytynyt. Kerhon ohjaajaksi alkoi nuorisotyöntekijä, joka hoiti kerhotoimintaa työ ajallaan ja tammikuussa 2009 kerho taas aloitti toimintansa. Nuoriso-ohjaaja ohjasi kerhoa yksin, ja toisinaan hänellä oli vapaa-ehtoinen avustaja. Kokkikerho jatkui näin lapsilla koko lukuvuoden ajan.

10 POHDINTA

Kerhon alkuvaiheessa lapset olivat epävarmoja ja jännittyneitä, silloin ohjaajana oli tärkeää luoda turvallinen ilmapiiri. Turvallisuus syntyi keskustellessa ja lapsiin tutustuesssa. Ohjaajana tuli antaa selkeitä ohjeita, sillä jännitykseltään lapset tarvitsivat enemmän ohjaamista, kuin kerhotoiminnan tultua jo tutummaksi. Ensimmäisen kerhokerran onnistumisen jälkeen tilanne helpottui ja kerholaiset tulivat luottavaisem-

miksi. Ensimmäisellä kerralla ohjaajiakin jännitti kerhon onnistuminen, joka varmasti vaikutti myös lasten jännittyneisyyteen.

Kerhon jatkuessa pidempään ohjaajan merkitys muuttui, kerhoissa oli hyvä yhteishenki ja ohjaajan rooli väheni. Tärkeä tehtävä ohjaajilla oli jokaisella kerhokerralla lasten välisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen. Keittiöissä työskentelivät samat tiimit joka kerralla, silti kerhossa toimittiin myös eri ryhmissä tai koko kerho yhdessä, mm. välipaloja syödessä ja yhteistä pöytää kattaessa ja loppusiivouksissa.

Tärkeää oli tutustua kerholaisiin, keskustella heidän kanssa avoimesti ja kuunnella heidän mielipiteitään, tämä kasvatti luottamusta ohjaajan ja kerholaisten välillä. Tutustuessa lapseen, ohjaajana pystyi paremmin löytämään lapsen kykyjä ja taitoja joita oli mahdollista toiminnoissa tuoda esiin. Ohjaajan tärkeä rooli oli myös asettaa rajoja ja taata joka lapselle turvallisuus. Ohjaajan itsensä ei tarvitse olla kaikkeen valmis vaan myös oma kasvu ja kehittymisen ryhmän vetäjänä tuli hyväksyä. Eteen tuli välillä odottamattomiakin asioita. Kokkikerhon ohjaajana sain olla vaikuttamassa siihen, että lapsella on ollut turvallinen aikuinen elämässä, antamassa tukea ja turvaa, tätä jokainen lapsi tarvitsee kasvaakseen itsetunnon terveeksi, sosiaalisesti taitavaksi ja vastuuntuntoiseksi ihmiseksi.

Ohjaajan oma innostuneisuus vaikutti kerhossa ilmapiiriin ja lasten innostuneisuuteen. Ohjaajana pystyi antamaan lapsille vastuuta turvallisessa ympäristössä. Ohjaajan tuli toimia tasapuolisesti ja johdonmukaisesti, tasapuolisuus korostui lapsilla ainakin välipaloja jaettaessa, oli tärkeää, että kaikki saivat saman verran eikä kukaan toista enemmän. Tärkeää oli myös saada juuri omatekemiä syömisiä. Kerho ohjaajan tuli olla rauhallinen, lapsissa riitti virtaa ja vilinää joten ohjaajan rauhallisuus vaikutti ryhmään positiivisesti, ohjaaja tarvitsi myös malttia ja huumorilla selvisi monista tilanteista.

Ohjaajana pääsin kokemaan onnistumisen tunteita kerhoa ohjatessa, sillä lasten kanssa muodostui helposti luottamusta. Lapset olivat avoimia ja nauttivat saamastaan huomiosta aikuisilta. He keskustelivat asioista mielellään ja avoimesti kertoivat mielipiteistään. Kerhoissa oli hyvä ilmapiiri. Tyytyväisyyttä herätti myös se, että kukaan ei jäänyt pois kerhosta ilman syytä, eli kerhossahan oli paikalla aina kaikki lapset, lukuun ottamatta viimeistä

10.1 Tavoitteisiin pääseminen

Kokkikerho toimi tavoitteellisena kerhona, jossa YAD:n mallin mukaisesti toimittiin ehkäisevän päihdetyön keinona. Kerholaisten kanssa puhuttiin tupakoinnista ja päihdeistä sekä niiden haittavaikutuksista. Tarvetta päihdevalistukseen tai päihdeidenkäyttöön puuttumiseen ei ilmennyt, tämän takia päihdevalistus jäi vähäiseksi. ETAM mallin mukaisesti tärkein tavoite oli sosiaalisten taitojen vahvistaminen, joka on ennalta ehkäisevää toimintaa. Kokkikerhon avulla pyrittiin vahvistamaan lasten sosiaalisia taitoja ja tämä osaltaan vaikuttaa lasten kasvuun ympäröivän yhteiskunnan jäseneksi. Kerhossa sosiaalinen vahvistaminen näkyi mm. siten, että vertaistuen avulla opeteltiin itsenäisyyttä, luotiin kontakteja muihin lapsiin sekä kerhotoiminnan kautta lapset saivat yhteisiä onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä. Mielestäni kerhossa koetut asiat, madaltavat kynnystä kokeilla jatkossakin itselle uusia asioita ja helpottavat tutustumista erilaisiin ihmisiin. Kerhon antama malli vapaa-ajan käyttämisestä koulupäivän jälkeen auttaa selviämään myöhemmästä elämästä, sillä mallina hyvästä iltapäivästä on jäänyt lasten mielen hyviä kokemuksia. Lapset saivat myös turvalliset aikuiskontaktit elämäänsä, mikäli kävelin koulun pihalla, ja joku kokkikerholaisista sattui minut näkemään, tulivat he aina juttusille. Lea Pulkkisen tutkimuksissa on tullut ilmi että mikäli lapsi elää haasteellisissa ja epäluotettavissa kotiooloissa voi ulkopuolinen aikuinen olla tärkeässä roolissa. Kerhonohtaja voi olla yksi tärkeä aikuinen lapsen elämässä, joka vaikuttaa lapsen luottamukseen ja helpottaa lapsen sosiaalisten suhteiden solmimista.

Toiminnan lomassa jutustelu ja vaikeistakin asioista puhuminen on helpompaa kuin esimerkiksi työpöydän äärellä. Kerhoissa ilmapiiri oli avoin ja aikaa pyrittiin järjestämään riittävästi toimintojen ohessa myös vuorovaikutukselle.

Lapsille annettiin palautetta myönteisistä asioista ja onnistumisesta, se kasvatti lasten intoa tekemiseen ja itseluottamusta uusia asioita kohtaan. Kun kielteistä palautetta piti antaa, kohdennettiin se tekemiseen, ei lapseen itseensä henkilönä. Jokaisen kehitystä huomioitiin pitkin syyslukukautta yksilöinä. Palaute pääosin oli positiivista, sillä lapset olivat taitavia, yhteistyökykyisiä ja avoimen iloisia. Lapsen onnistumisen tunteiden tukeminen tukee motivaatiota harrastamiseen, tuen merkitys on ala-aste ikäisellä suuri, liittyen lapsen minäkäsityksen kehittymiseen.

Moni kerhon lapsista oli innokas keittiössä puuhailija. Välipalat, joita kerhossa valmistettiin, olivat pääosin kerholaisille mieluisia, ohjeet he saivat aina kotiin mukaan ja moni lapsi kertoi tehneensä välipaloja myös kotona. Tämä omalta osaltaan oli hyvä linkki kotiin lapsen ja vanhempien välille lisäämään yhdessä tekemistä. Lapset innolla halusivat opettaa myös kotona vanhemmilleen oppimiaan herkkujen valmistusta. Perheen yhteisellä aterialla on paljon merkitystä. Yhdessä syöminen antaa tilaisuuden keskusteluun, joka luo perheisiin kiinteyttä. (Pulkkinen 2002, 154).

Viimeisillä kerhokerroilla muisteltiin mukavia ja mieleen painuneita tapahtumia, kerhon jatkuvuus oli viimeisellä kerhokerralla varmistunut, joten pystyimme toivottamaan kerholaisille mukavia kokkikerhojen jatkoja vaikkakin ohjaajat tulisivat vaihtumaan. Kaikki lapset olivat mielissään siitä että kerho jatkui joululoman jälkeenkin

Kokkikerhon vaikutus lasten iltapäivien yksinäisten hetkien vähentämiseksi toteutui pienimuotoisesti, toimintaa saisi olla enemmänkin, mutta kerho on hyvä harraste osana lapsen vapaa-aikaa. Kerhotoiminnan vaikutukset voivat olla ennaltaehkäiseviä. Kun lapsille tarjotaan turvallinen paikka rakentaa minäkuvaansa ja harjoitella sosiaalisia taitoja mielekkäässä toiminnassa, ehkäistään vuorovaikutuksen ongelmia ja syrjään jäämistä. Harrastustoiminta voi ennaltaehkäistä myös nuorten päihdekokeiluja.

10.2 Opinnäytetyö prosessin arviointi

Mielestäni kerho suunnitelmiseen oli onnistunut ja saavutti tavoitteitaan hyvin. Tavoitteellisuus ehkäisevänä päihdetyön keinona oli vaikeaa pitää mielessä, sillä päihteet tai tupakka eivät olleet kerholaisten puheissa tai muutenkaan tulleet ilmi. Kerholaisten puhumiseen tai muuten päihteisiin viittaavaan käytökseen olisi tuki puututtu, mikäli olisi ollut tarvetta. Yksi keskustelu kerhoissa käytiin aiheesta, mutta jokaisen mielipide päihteisiin oli ehdottoman kielteinen, lapset eivät ilmaisseet mielenkiintoa päihdekokeiluihin, vaan pitivät ajatustakin hölmönä. Päihteistä puhuminen aloitettiin sillä, että kyseltiin, mitä heille oli jäänyt mieleen opetuksesta liittyen päihteisiin Kun lasten mielipiteet tupakkaan ja päihteisiin olivat ehdottoman kielteisiä, kävimme yhdessä läpi päihteiden ja tupakoinnin haittoja. Moni lapsi toi esille sen kuinka pahalle aikuinen haisee tupakkaa poltettuaan. Tupakan haju inhotti ja ällötti. Emme kokeneet tarpeelliseksi tuputtaa tietoa sen enemmän, vaan asiat sujuivat hyvin keskustellen toiminnan lomassa. Kaikki osallistuivat keskusteluun ja ilmaisivat mielipiteitään. Tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset olivat ikätasoon nähden hyvin selvillä. Kuudesluokkalai-

set olivat osallistuneet päihdevalistuksessa umpitunneliin ja se oli jättänyt monenkin lapsen mieleen negatiivisia asioita päihteistä. Koin erittäin hyväksi sen, että yleinen kerholaisten mielipide päihteisiin oli niin negatiivinen, ryhmän mielipide kantaa ja ehkä yksin on vaikeampi alkaa kokeilla päihteitä, jos kaveripiiri vastustaa.

Lukiessa päivittäin lehtiä, tutustuessa eri tutkimuksiin ja lähteisiin, kävi ilmi kuinka tärkeää kerhotoiminta on. Harmittavasti se on vähentynyt kouluissa, omasta lapsuudesta muistan peli ja kuvaamataidon kerhon pyörineen ala-asteella koulupäivien jälkeen, ja ne olivat hyvin suosittuja. Yhteiskunnalle on nyt haasteena kehittää järjestelmiä ennaltaehkäiseviksi. Monissa kunnissa juuri ennaltaehkäisevät palvelut on ajettu liian ahtaalle säästöjen ja leikkausten vuoksi. Koulun kerhotoiminta toimii ennaltaehkäisevänä työmuotona ja edistää lasten harrastusmahdollisuuksia. Kaikki lapset tarvitsevat onnistumisen kokemuksia, toiset eivät ole hyviä lukuaineissa, mutta taitoaineista onnistumisia saavat lähes kaikki, joten kerhon vaikutus lapsen itsetuntoon ja onnistumisen kokemuksiin on suuri. Kuten opinnäytetyöstäni ilmi tulee lapsi, jolla on onnistumisen kokemuksia, turvallisia aikuiskontakteja ja hyvä itsetunto ei syrjäydy niin herkästi ja pysyy paremmin yhteiskunnassa mukana.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön prosessi on ollut pitkä ja välillä uuvuttavakin. Kerhot pidettiin jo vuosi sitten, joten vaikka kerhoista pidinkin päiväkirjaa, asiat tuntuivat silti aika kaukaisilta. Kerhokerrat sekä alkutyöskentely olisi pitänyt kirjoittaa kunnolla heti. Omien muistiinpanojen lukeminen ja niistä kiinni saaminen tuntui välillä hankalalta. Täytyi todella muistella, että mitä tehtiin ja mitä puhuttiin. Työn edetessä asiat ovat palautuneet mieleen paremmin, mutta loppukesä meni kyllä muistella kerhon aloitusvaiheita.

Opinnäytetyö prosessin keskellä heräsi mielenkiinto aiheesta; kuinka paljon tällaista kerhomallia on kouluissa käytetty ja kuinka vaikuttavaa toiminta on ollut, onko sitä jotenkin mitattu? Aika ei olisi enää riittänyt tällaisen tutkimustyön tekemiseen, mutta tämä asia jää epäselväksi ja on asia jonka haluaisin selvittää. Olisin myös voinut tehdä jonkinlaisen kyselyn kerhon lapsilta ja kenties koululta ja vanhemmilta kerhon merkityksellisyydestä. Toisaalta sain lapsilta välitöntä palautetta aina kerhoissa, joten tämän takia mielipidekyselyä en pitänyt niin tarpeellisena.

10.3 Sosionomi (AMK) kokkikerhon ohjaajana

Sosionomin osaamisprofiiliin perustuen olen miettinyt koulutuksen merkitystä kerho-ohjaajana. Eettiseen osaamiseen perustuen kerhon ohjaus edisti tasa-arvoisuutta liittyen kerhoon osallistumiseen, sekä toiminnan tavoite on ollut huono-osaisuuden ehkäisemistä. Tärkeä koulutuksessa kehittynyt taito on reflektio, sosionomin, kuin kaikkien muidenkin ammattiryhmien, jotka työskentelevät ihmisten kanssa olisi ehdottoman tärkeää reflektoida omaa toimintaa. Kerhotoiminta on ollut hyvä kohde reflektoida omaa ammatillisuutta kerho-ohjaajana. Joka kerhokerran jälkeen itse pitämässäni päiväkirjassa pohdin asioita, joissa onnistuin ja asioita jotka menivät ehkä jotenkin pieleen. Tärkeää oli ohjaajien välinen yhteistyö, hommat saatiin toimiviksi ja työnjako oli toisinaan sanattomastikin onnistunutta. Tähän tulokseen pääsimme tutustuessa toisimme ennen kerhon alkua ja käydessämme yhdessä läpi kerhon tavoitteita ja sääntöjä. Toinen ohjaajista ei pitänyt kerhoista päiväkirjaa, minä koin päiväkirjan pitämisen hyväksi juuri reflektoinnin takia.

Kokkikerho oli opettavainen paikka yhteiskunnallisten asioiden pohtimiseen. Koulun kerhotoiminta on kokonaisuudessaan hyvää ennaltaehkäisevää toimintaa, jota tulisi olla jokaiselle koululaiselle saatavilla. Yhteiskunnallisista syistä ja varsinkin nyt huonon taloudellisen tilanteen takia resurssin ennaltaehkäisevään työhön ovat vähäiset. Asioita ja säästöjä ei nähdä kovinkaan pitkäjänteisesti, sillä kyllähän ennaltaehkäisevä työ tuo säästöjä mutta ne näkyvät vasta hetken päästä. Kaiken kaikkiaan sosionomin koulutus luo hyvän pohjan lasten kanssa tehtävään työhön, miksei siis myös kerhotoiminnan vetäjälle. Koulutus antaa näkemystä ja asiat saavat teoriaa tuekseen. Asiakslähtöisyys on mielestäni tärkeää pitää mielessä työssä kuin työssä ja niin kuin tässäkin kerhossa tavoitteita oli paljon, mutta kerholaisten viihtyminen kerhoissa oli tärkeää, joten siksi lasten toiveita kuunneltiin, mitä he halusivat kerhoissa tehdä, näin ollen he pääsivät osallisiksi kerhon suunnitelmia.

Mielestäni hyvällä tavoitteellisella suunnitelmalla kerhoa voisi olla vetämässä vähemmänkin koulutettu henkilö kuin sosionomi. Sippolassa kerhotoiminnan prosessissa toivottiin nimenomaisesti vanhempia kerhojen vetäjiksi. Kerhoihin ei siis haettu koulutettuja ohjaajia. Uskon että kerho olisi onnistunut vaikka ohjaajana olisi ollut kaksi vanhempaa ilman sosionomi koulutusta, kunhan suunnitelma olisi ollut hyvä ja ohjaajat olisivat olleet innostuneita tehtävästään. Tukea kerhojen suunnitteluun ja ohjaami-

seen oli mahdollista saada avainryhmältä. Kokemuksena kokkikerhon vetäminen oli opettavaista, lapsiryhmän ohjaaminen on haasteellista, mutta erittäin antoisaa. Jokaisen kerhokerran jälkeen olo oli hieman väsynyt, mutta lasten ilo tarttui ja kerhoista lähdettiin aina pois hyvillä mielin.

LÄHTEET

- Alatupa, S.(toim.) Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L & Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Edita prima Oy: Helsinki.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa, Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Kirjayhtymä Oy: Helsinki.
- Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampereen yliopisto. Väitöskirjatutkimus.
- Heimonen, M., Muhonen, J., Raivio, S. & Rauhala, P-L. 2003. Lasten hyvinvointia etsimässä. YAD ry:n ehkäisevän työn alueellinen malli. Forssan kirjapaino Oy: Forssa.
- Jalovaara, E. 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus: Tampere.
- Jarasto, P & Sinervo, N. 1999: Näkökulmia pienen koululaisen maailmaan. Teoksessa: Lehtovaara-Linnell, P. (toim.) 1999 Kuka on mun kaa? Hämeenlinna: Lasten keskus. 20.
- Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001 Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran julkaisuja
- Karppinen, K. & Savioja, H. 2007 Koulu ja syrjäytymisen riskitekijät. Teoksessa Alatupa (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki: Edita prima.
- Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. WS Bookwell Oy: Juva.
- Kenttälä, M. 2008. Koulun kerhokäsikirja. Kerhokeskus- Koulutyön tuki Ry. Libris Oy: Helsinki.

Kenttälä, M. & Kesler, M. (toim.) 2009. Kerhotoiminta osa kehittyvää ja hyvinvoivaa koulua. Erweko painotuote Oy: Helsinki.

Kenttälä, M & Suomu, K. (toim.)2005. Koulu harrastus paikkana. Näkökulmia paikalliseen yhteistyöhön. Libris Oy: Helsinki.

KKO 1998:628(FINLEX)[viitattu 25.8 2009]

Kuula, R.2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuun yliopistopaino: Joensuu.

Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Painosalama Oy: Turku.

Lindlöf, K. 2005. Mummokerhosta Mikä Mikä -maahan - etnografinen tapaustutkimus kokonaiskoulupäivästä oppilaan sosiaalisuuden kehittäjänä. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Mukava-hanke. 2009. Saatavissa: www.mukavahanke.com. [viitattu 4.9 2009].

Parkkinen, T. & Keskinen, S. 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turun kaupungin painatuspalvelukeskus: Turku.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä, sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Otavan kirjapaino Oy: Helsinki.

Pulkkinen, L. & Launonen, L. 2005. Eheytetty koulupäivä, lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Edita prima Oy: Helsinki.

Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Hakapaino: Helsinki.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen, sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Gummerus Oy: Vaajakoski.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa, vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Otavan kirjapaino Oy: Keuruu.

Tampere.fi. 2009, Tampereen kaupunki. Saatavissa:

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/projektit/hyvinvointipalvelut/hip.html> [viitattu 10.9 2009].

YAD. 2009, Youth against drugs. Saatavissa: <http://www.yad.fi/> [viitattu 18.8 2009].

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Sairaalankuja 6
45750 Sairaalanmäki
Opiskelija Anna Mauno

anomus
04.03 2009

Sippolan koulu
Anneli Laitinen-Munukka
Sippolantie
46710 Sippola

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa. Tavoitteeni on valmistua joulukuussa 2009 tutkintonimikkeellä sosionomi AMK.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen työ, joka liittyy Sippolan koululla toteutettuun ETAM:in mukaiseen kerhotoimintaan. Tavoitteenani on kertoa YAD:n toiminnasta sekä siitä mikä on ETAM. Työssäni kuvaan ja arvioin kerhon toimintaa ja merkitystä lasten sosiaalisten suhteiden, syrjäytymisen ja sosiaalisten ongelmien kannalta. Lapset ovat mukana nimettöminä. Heistä kerron ikärakenteen ja kävijämäärän.

Pyydän Sippolan koulun rehtorilta lupaa tehdä opinnäytetyöni koskien koululla tapahtuvaa kerhotoimintaa.

Tarvittaessa annan mielelläni lisätietoa opinnäytetyöstäni

Ystävällisesti

Anna Mauno p. 0407687639

- annan tutkimusluvan
- en anna tutkimuslupaa

päiväys ja allekirjoitus